SVERIGES EKONOMI

Statistiskt perspektiv

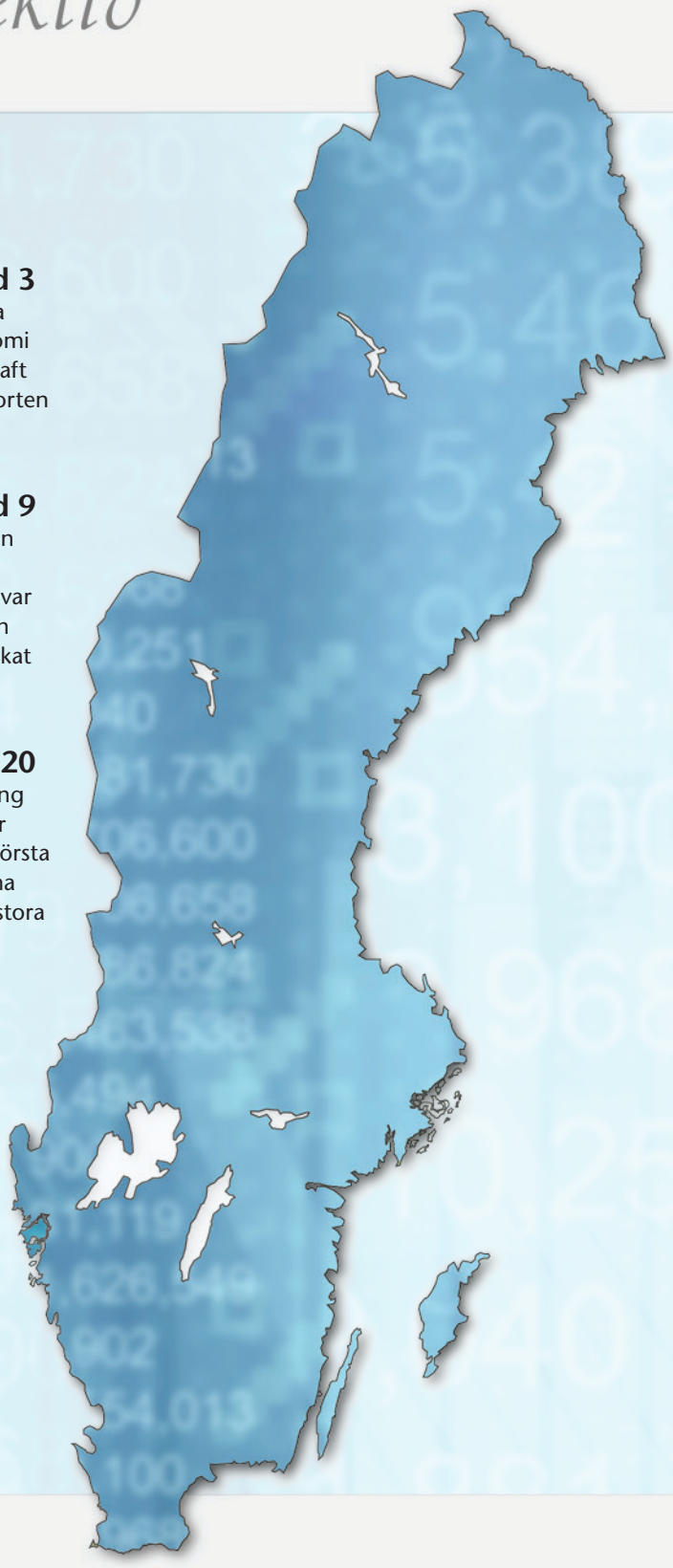

Ur innehållet:

Stark exportuppgång..... sid 3
Svensk export visar åter tecken på styrka efter flera svaga år och bidrog till att bredda uppgången i Sveriges ekonomi fjärde kvartalet. Vid sidan om tjänsteexporten som har haft en stark utveckling den senaste tiden, tog även varuexporten fart och ökade snabbare än världshandeln.

Uppåt för hushållskonsumtionen ..... sid 9
Efter ett svagt tredje kvartal ökade hushållens konsumtion återigen starkt fjärde kvartalet. Den positiva trenden för bilar och övriga varaktiga varor höll i sig, men ökningen var bred och de flesta konsumtionsgrupper visade tillväxt. En hög disponibel inkomst gav hushållen utrymme för ett ökat sparande trots konsumtionsökningen.

Exporten efter finanskrisen ..... sid 20
I en temaartikel studeras den svenska exportens utveckling efter finanskrisen utifrån största varu- och tjänstegrupper samt mottagarländer. Studien visar att exporten av de största varugrupperna sjunkit medan de största tjänstegrupperna ökat. Bland mottagarländerna utmärker sig Norge med stora ökningar för både varor och tjänster.

Statistiska centralbyrån Statistics Sweden

Nummer 1 – 2015

Innehåll

Sammanfattning 3
Internationell utblick 4
Export och import 5
Hushållens konsumtion 9
Investeringar 11
Näringsliv 14
Arbetsmarknad 17
Exporten efter finanskrisen 20
Valutakursen och inflationen 23
Balansräkningar och konjunktur 26
Summary 30

SCB-Indikatorer

Webbpublikationen SCB-Indikatorer utkommer omkring den första i varje månad (utom i augusti) och ger en översikt av konjunkturläget, baserad på de färskaste siffrorna. Du hittar den på www.scb.se. Välj Hitta statistik, SCB-Indikatorer.

Sammanfattning

Stark exportuppgång fjärde kvartalet

BNP-tillväxten var 2,1 procent helåret 2014, vilket var den högsta sedan 2011. Fjolårets inledande kvartal bars i huvudsak upp av inhemsk efterfrågan men mot slutet av året fick tillväxten en bredare bas när även exporten tog fart.

Under det fjärde kvartalet ökade BNP med 1,1 procent säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Det är en tillväxttakt som står sig mycket väl internationellt. Att svensk export åter visar friskhetstecken efter flera svaga år bidrog till att bredda uppgången i Sveriges ekonomi efter ett rejält kliv uppåt fjärde kvartalet. Uppgången sammanfaller med en något förbättrad konjunkturutveckling i EU och en svagare krona. Att även importen ökade kraftigt är inte överraskande i en omgivning med stark inhemsk efterfrågan och en importvaruintensiv exportindustri, men fjärde kvartalet lyftes importen även av ett fåtal poster av engångskaraktär. Dessa transaktioner drog även upp investeringarna i samma omfattning och fick ingen effekt på BNP-tillväxten. Utrikeshandeln bidrog trots engångsposterna inom importen svagt positivt till den säsongrensade BNP-utvecklingen.

Bruttonationalprodukten (BNP)
Procentuell förändring från föregående kvartal. Säsongrensade värden

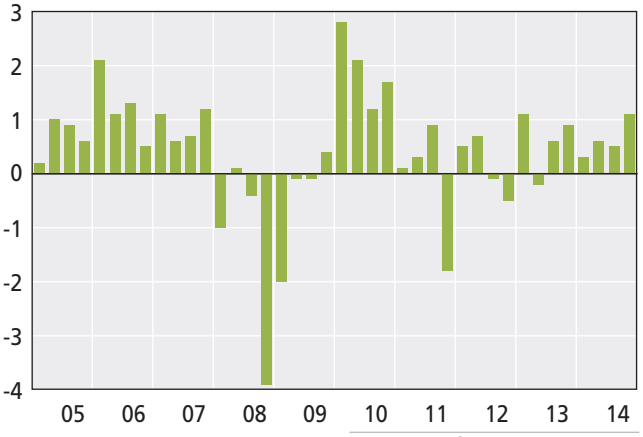

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

Samtidigt steg förädlingsvärdetillväxten i näringslivet, vilket sannolikt hänger samman med en ökad exportefterfrågan. Varuproducenterna utvecklades starkare än tjänsteproducenterna och lyftes av både tillverkningsindustrin och byggproduktionen. Arbetsproduktiviteten förbättrades i hela näringslivet och orderingången till industrin ökade från både hemmamarknaden och utlandet. Förväntningarna i näringslivet är fortsatt optimistiska och många branscher tror på en ökad efterfrågan och sysselsättning framöver.

Efter ett svagt tredje kvartal tog hushållens konsumtion fart igen fjärde kvartalet och ökade i säsongrensade tal med 1,0 procent jämfört med kvartalet innan. Den positiva trenden för inköp av bilar och övriga varaktiga varor höll i sig. En hög disponibel inkomst gav hushållen utrymme för ett ökat sparande trots konsumtionsökningen.

Starkt gick även de fasta bruttoinvesteringarna där det var fortsatt bostadsinvesteringarna som utgjorde den främsta drivkraften. Dessutom höjdes FoU-investeringarna betydligt av poster som bedöms vara av engångskaraktär. Lagerinvesteringarna höll tillbaka BNP-tillväxten med 0,1 procent jämfört med kvartalet innan.

Arbetsmarknaden visade små förändringar fjärde kvartalet jämfört med kvartalet innan. Ökningen både i arbetskraften och sysselsättningen upphörde och den relativa arbetslösheten låg således kvar på samma nivå som kvartalet innan. Antalet lediga jobb fortsatte att öka för sjätte kvartalet i följd vilket kan vara ett tecken på att företagen har svårt att matcha arbetssökanden med lediga platser.

Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv inkluderar även tre temaartiklar. I den första artikeln studeras hur den svenska exporten har utvecklats efter finanskrisen. Nästa artikel berör också utrikeshandeln via valutakursens samband med inflationen. I den tredje artikeln analyseras kopplingen mellan finansräkenskaper och reala räkenskaper. Regressionsanalys visar samband mellan poster i företagens balansräkningar och investeringar.

Internationell utblick

Blandad utveckling i världsekonomin

Tillväxten i världsekonomin var i stort sett densamma fjärde kvartalet som kvartalet innan. På den positiva sidan märks att Tysklands ekonomi växlade upp efter två svaga kvartal samt att Japan återigen visar tillväxt. I USA var tillväxttakten något lägre än andra och tredje kvartalet men överlag är tendensen god i den amerikanska ekonomin. Av de nordiska länderna har Finland det fortfarande tungt medan Danmark har börjat återhämta sig och Norge visar stark tillväxt.

Fortsatt dystert i Finland

För den finländska ekonomin fortsatte kräftgången. Under fjärde kvartalet minskade landets BNP i säsongrensade tal med 0,2 procent jämfört med kvartalet innan. Det innebar ett bakslag efter två kvartal med marginell BNP-ökning dessförinnan. Krisen i Finland som framförallt drabbat skogsindustrin och telekombranschen har inneburit att landets ekonomi backat fyra av de sex senaste åren och ligger 5 procent under nivån från 2008. Det stora beroendet av handeln med Ryssland har ytterligare fördjupat krisen i och med sanktionerna mot landet.

Danmark noterade däremot en BNP-tillväxt på 0,4 procent fjärde kvartalet. Det var sjätte kvartalet i rad med positiv tillväxt och innebar att ekonomin preliminärt växte med 1,0 procent under 2014. Både 2012 och 2013 krympte Danmarks BNP. Den danska centralbanken har på senare tid fått vidta extraordinära åtgärder för att försvara den danska kronans fasta kurs mot euron. Det har medfört att inlåningsräntan sänkts till –0,75 procent samt en kraftig ökning av valutareserven.

BNP

Volym, säsongrensade värden. Index 2010=100

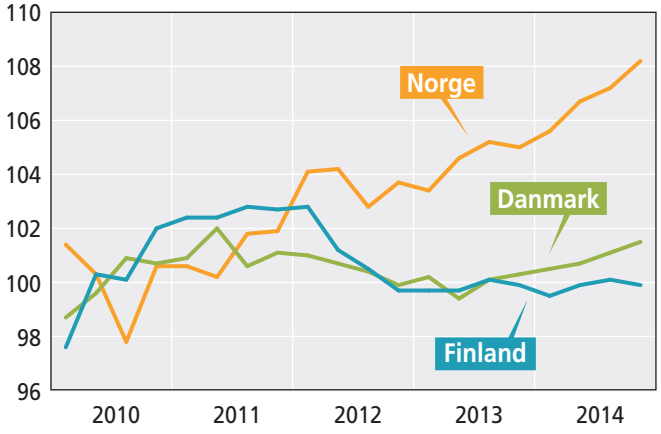

Källa: OECD

Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014

I Norge växte BNP med 0,9 procent fjärde kvartalet vilket var ett uppsving jämfört med tredje kvartalet då kvartalstillväxten var 0,5 procent. Precis som tredje kvartalet var det främst en positiv utveckling inom oljeverksamheten som drog upp medan fastlands-BNP växte något långsammare. Uppgången för oljeverksamheten var oväntat stark då de flesta analytiker väntat sig att nedgången i oljepriset skulle påverka landets tillväxt redan fjärde kvartalet. En effekt av prisfallet var dock att investeringarna i oljeindustrin sjönk markant.

Tyskland går starkare igen

I euroområdet går återhämtningen fortsatt trögt även om fjärde kvartalet innebar en liten uppryckning sedan framförallt Tyskland visat högre tillväxtsiffror. Andra och tredje kvartalet var mycket svaga i den tyska ekonomin men fjärde kvartalet växte BNP med 0,7 procent till stor del till följd av en god utveckling för exporten. Landets betydande exportsektor plockar andelar på världsmarknaden och gynnas av en svagare euro. Även investeringarna och hushållskonsumtionen ökade och bidrog till uppgången.

I övrigt går det trögt i många av euroländerna. I Frankrike och Italien är det i stort sett nolltillväxt och i Grekland minskade BNP återigen fjärde kvartalet till följd av de senaste månadernas politiska turbulens. Ljuspunkterna hittas däremot på den iberiska halvön där läget i både Portugal och Spanien ser allt ljusare ut. Spanien hade fjärde kvartalet positiv tillväxt för sjätte kvartalet i rad och ökningstakten var lika stark som i Tyskland.

Storbritannien har haft den starkaste utvecklingen av de större EU-länderna under de senaste två åren. Den brittiska ekonomin växlade dock ner något fjärde kvartalet men växte ändå med 0,5 procent jämfört med tredje kvartalet.

BNP-tillväxt

Procentuell förändring från föregående kvartal, säsongrensade värden

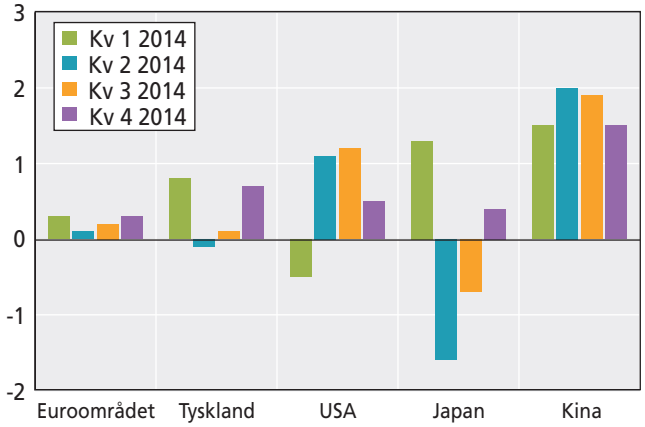

Källa: OECD och Eurostat

Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014

Lägre tillväxttakt i USA

Både andra och tredje kvartalet var starka i den amerikanska ekonomin. Fjärde kvartalet mattades tillväxttakten något men tittar man sammantaget på de tre senaste kvartalen är

utvecklingen positiv och stabil. Hushållskonsumtionen utgör en stor del av den amerikanska ekonomin och den växte i den snabbaste takten sedan 2010. Även investeringarna växte men i något lägre takt än andra och tredje kvartalet. En rejäl ökning av importen bidrog till att sänka BNP men det visar att den totala efterfrågan är hög.

Viss återhämtning för Japan

Japans BNP växte återigen efter att ha minskat både andra och tredje kvartalet. Nedgången det andra kvartalet var väntad och berodde till största delen på att momsen höjdes i april vilket ledde till att konsumtionen steg kraftigt första kvartalet för att därefter stanna av helt. Den svaga utvecklingen bestod även tredje kvartalet då landets BNP på nytt minskade. BNP-utfallet för fjärde kvartalet innebar ett slut på recessionen då BNP ökade med 0,4 procent från kvartalet innan. De ingående delarna pekar dock på att landet fortfarande har omfattande problem att brottas med. Såväl hushållens konsumtion som den offentliga konsumtionen steg endast svagt samtidigt som investeringarna fortsatte att sjunka. En rejäl ökning av exporten var den främsta orsaken till BNP-uppgången där en kraftig försvagning av yenen troligtvis hjälpt till att höja efterfrågan på japanska varor utomlands.

Kinas ekonomi växer i en helt annan takt än Japans. Tillväxttakten har dock successivt mattats av under senare år och fjärde kvartalet var kvartalstillväxten 1,5 procent. Det innebar samtidigt att tillväxten för 2014 preliminärt blev 7,4 procent, marginellt under regeringens mål som innebär en tillväxt på 7,5 procent. Nyligen meddelade landets premiärminister att tillväxtmålet för 2015 sänks till omkring 7 procent. IMF justerade redan i januari ner sin tillväxtprognos för Kina till strax under 7 procent för både 2015 och 2016.

Kontaktperson: Johannes Holmberg, 08-506 945 11

Export och import

Stark export drivkraft i ekonomin

Svensk export visar åter friskhetstecken efter flera svaga år och bidrog till att bredda uppgången i Sveriges ekonomi efter ett rejält kliv uppåt fjärde kvartalet. Uppgången sammanfaller med en något förbättrad konjunkturutveckling i EU och en svagare krona. Att även importen ökade kraftigt är inte förvånande i en omgivning med stark inhemsk efterfrågan och en importvaruintensiv exportindustri, men fjärde kvartalet lyftes importen även av ett fåtal poster av engångskaraktär. Från tredje till fjärde kvartalet hade dock exporten en större BNP-effekt och överskottet från utrikeshandeln drog upp den säsongrensade BNP-utvecklingen svagt.

Efter en tillfällig nedgång under inledningen av året tog varuhandeln mellan länder ny fart andra och tredje kvartalet. Enligt holländska CPB som sammanställer statistik över världshandel dämpades aktiviteten återigen något från tredje till fjärde kvartalet då världshandeln steg med knappt 1 procent i kvartalstakt. Det var framförallt tillväxtländernas samlade varuexport som drog ner utvecklingen, medan utvecklade industriländer bidrog i större utsträckning till tillväxten.

Den svenska varuexporten steg snabbare än världshandeln med en uppgång på 1,7 procent, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan, vilket indikerade att Sverige återtog marknadsandelar på världsmarknaden. Sveriges varuexport har halkat efter världshandeln de senaste åren, där bland annat en trög återhämtning för exportefterfrågan i euroområdet har legat som en våt filt över utvecklingen. Men även den samlade exporten inom euroområdet stegrades fjärde kvartalet och växte ungefär i paritet med världshandeln.

Global varuexport

Procentuell volymförändring från föregående kvartal. Säsongrensade värden

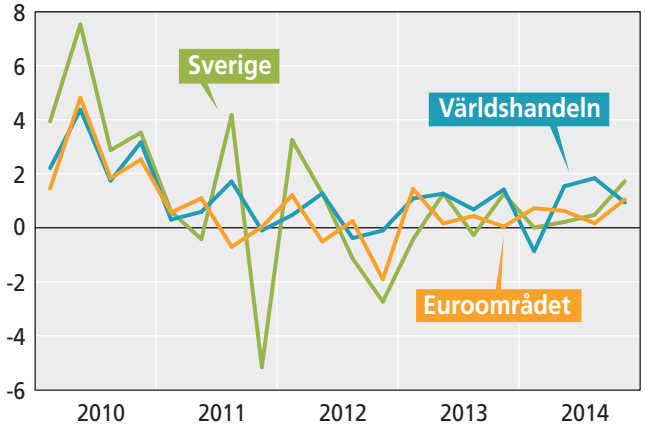

Källa: CPB och Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014

Förutsättningarna för svensk export har förbättrats på senare tid, där en svagare svensk krona och vissa tecken på en förbättring av konjunkturen internationellt bör väga positivt för efterfrågan på svenska exportvaror. Närheten till marknaden är viktig för svensk utrikeshandel och nästan tre fjärdedelar av exporten går till ett annat europeiskt land, varav de största handelspartnerna inkluderar Tyskland, Storbritannien och de nordiska länderna. Tecken på en förbättrad ekonomisk aktivitet framförallt i norra Europa är därför viktig för den svenska varuexporten. Tysklands BNP-utfall för fjärde

kvartalet där både investeringar och import ökade kan reflektera ett förbättrat efterfrågeläge från den viktiga tyska marknaden. Svenska exportchefer har också varit positiva till marknadsläget i Västeuropa under i stort sett hela 2014 enligt Exportchefsindex.

Kraftig ökning i exporttillväxten

Den svenska varuexporten har utvecklats relativt svagt de senaste åren och kvartalstillväxten på 1,7 procent fjärde kvartalet, säsongrensat, var den starkaste sedan inledningen av 2012. Exporten av tjänster har dock ökat betydligt snabbare än varuexporten under året. Så var fallet också fjärde kvartalet även om uppgången med 5,1 procent var anmärkningsvärt stark även för tjänsteexporten.

Den samlade exporten steg med 2,7 procent från tredje till fjärde kvartalet i säsongrensade tal. Det är en kraftig acceleration av tillväxten från tidigare i år och även en snabb ökningstakt sett i ett historiskt perspektiv. Den genomsnittliga ökningen sedan återhämtningen från finanskrisen 2011 har varit ungefär 0,5 procent, medan medeltillväxten de senaste 20 åren ligger på knappt 1,5 procent.

I det perspektivet utvecklades exporten mycket starkt fjärde kvartalet. Trots den något förbättrade ekonomiska utvecklingen i omvärlden är dock återhämtningen, framförallt i Europa, fortfarande av dämpad karaktär och svensk export kan inte väntas att avvika avsevärt från utvecklingen i omvärlden på längre sikt.

Export av varor respektive tjänster
Procentuell volymförändring jämfört med föregående kvartal. Säsongrensade värden

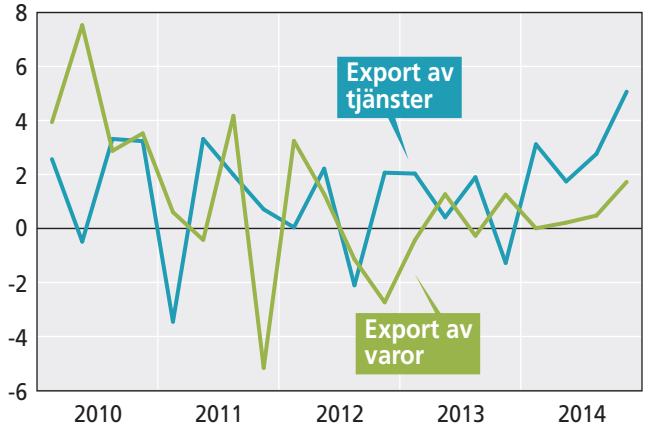

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

Engångsposter drog upp importen

Även importen steg kraftigt fjärde kvartalet. Det berodde framförallt på en mycket stark ökning på tjänstesidan medan varuimporten utvecklades i ungefär samma takt som tidigare under 2014. Uppgången för tjänsteimporten på 6,4 procent från tredje till fjärde kvartalet mer än dubblade ökningstakten från tidigare i år och är den snabbaste ökningstakten under ett enskilt kvartal på över 20 år. Även om tjänsteimporten väger lättare så bidrog de i större utsträckning än varorna till den totala importökningen på 2,8 procent.

En stor del av ökningen inom tjänsteimporten kan dock härledas till ett fåtal poster av engångskaraktär inom Forskning och Utveckling (FoU). Dessa transaktioner förs numera i försörjningsbalansen som ett led i att fånga bidraget från FoU på ekonomin, en central komponent i den långsiktiga tillväxten för ett forskningsintensivt land som Sverige, enligt det uppdaterade regelverket ENS 2010. Transaktionerna hade dock ingen BNP-påverkan fjärde kvartalet eftersom de även räknats som investeringar med motsvarande belopp. Det leder dock till en betydande effekt på importen fjärde kvartalet och därigenom på nettobidraget från utrikeshandeln. Samtidigt stärktes den inhemska efterfrågan i motsvarande grad genom att de fasta bruttoinvesteringarna drogs upp.

Import av varor respektive tjänster
Procentuell volymförändring jämfört med föregående kvartal. Säsongrensade värden

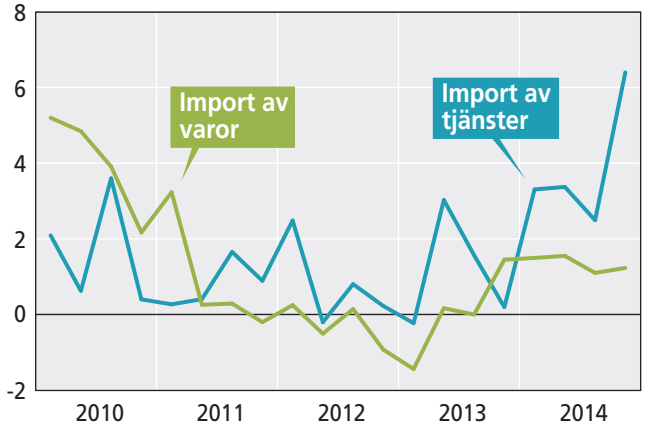

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

Stark varuexport drog upp BNP

Exporten var den del av ekonomin som drog upp BNP-utvecklingen från tredje till fjärde kvartalet mest. Bidragen har ökat successivt under året från både varu- och tjänsteexporten och fjärde kvartalet stod den samlade exporten för 1,2 procentenheter till den säsongrensade BNP-tillväxten. Trots att tjänsteexporten ökade betydligt snabbare än varuexporten var bidragen till BNP-tillväxten ungefär lika stora eftersom varuexporten är mer än dubbelt så stor.

Det svagt positiva nettobidraget från utrikeshandeln fjärde kvartalet kan till stor del härledas till att varuexporten tog fart, medan BNP-effekten från varuimporten har varit ungefär konstant under året. Ett liknande mönster återfinns på tjänstesidan där dock tjänsteimporten steg kraftigt fjärde kvartalet och höll tillbaka nettobidraget från utrikeshandeln med tjänster till BNP-utvecklingen. Det var därmed överskottet från varuhandeln som drog upp BNP-tillväxten fjärde kvartalet med 0,2 procentenheter, medan tjänstehandeln hade en återhållande effekt med 0,1 procentenheter, trots betydligt kraftigare volymtillväxt.

Bidrag till BNP-utvecklingen
Förändring från föregående kvartal. Säsongrensade värden, procentenheter

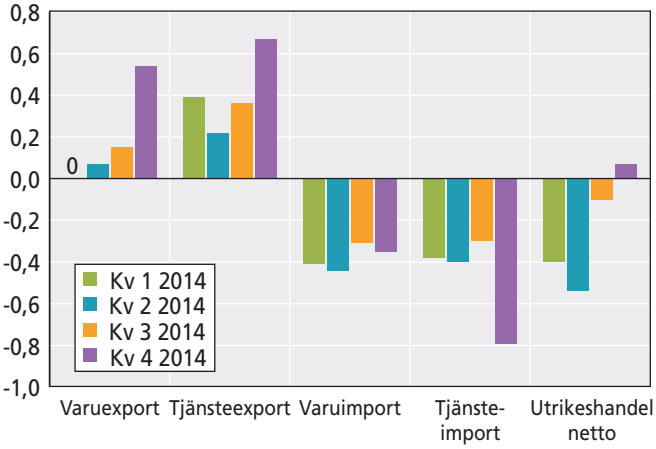

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

Uppgång på viktiga exportmarknader

Enligt uppgifter från utrikeshandelstatistiken ökade exporten av varor till åtta av Sveriges tio största handelsmarknader under andra halvåret 2014. Utvecklingen visar att den starka konjunkturutvecklingen i USA och Storbritannien även har fört med sig ökad efterfrågan på svenska exportvaror. Exporten till övriga grannländer fortsatte också uppåt på bred front och exporten till Tyskland steg med knappt 5 procent andra halvåret 2014, jämfört med andra halvåret föregående år.

Uppgången under hösten var något bredare jämfört med utvecklingen under första halvåret och det är framförallt exporten till Norge och Frankrike som vänt uppåt, medan exporten till Nederländerna och Belgien har backat. Varuexporten i utrikeshandelsstatistiken mäts dock i löpande priser och prisutvecklingen måste därför beaktas vid jämförelser med volymutvecklingen i nationalräkenskaperna.

Export till våra tio största handelspartners
Värdeutveckling andra halvåret 2014 jämfört med motsvarande period 2013. Löpande priser

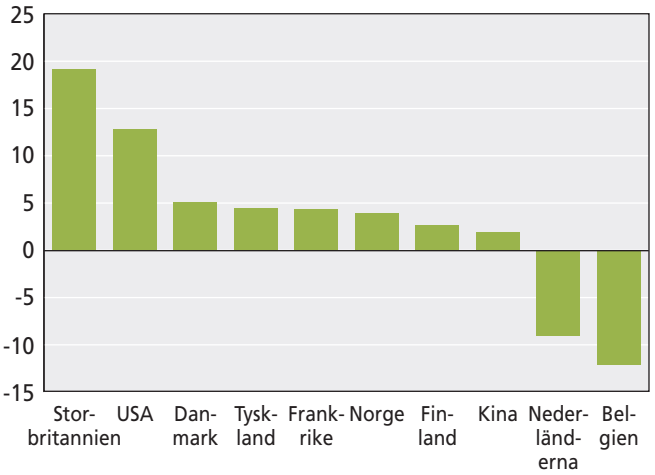

Källa: Utrikeshandelsstatistik *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

Kronförsvagning höll emot dämpade handelspriser

Priserna i utrikeshandeln har uppvisat relativt kraftiga variationer under det senaste halvåret. Framförallt har importpriserna fallit kraftigt, medan prisökningarna för exportpriserna har dämpats. En stor del av svängningarna i prisindexen för utrikeshandeln har de senaste tre åren påverkats av växelkursförändringar, men sedan andra halvåret i fjol blev sambandet på aggregerad nivå gradvis svagare då prisutvecklingen, framförallt på importsidan, försvagades. Samtidigt minskade kronan i värde mot en korg andra valutor enligt den handelsviktade valutaindexen KIX[1]. Framförallt har dollarn stärkts under det senaste året men även euron, som utgör nästan hälften av KIX-indexet, har apprecierats något jämfört med kronan. Den svagare kronan har under perioden bidragit till att dämpa nedgången på importpriserna som annars skulle varit ännu kraftigare. Samtidigt har den lyft utvecklingen av exportprisindex.

Att importpriserna totalt sett minskar i nuläget, medan exportpriserna ökar svagt visar att Sveriges bytesförhållande med omvärlden, den så kallade terms of trade, har förbättrats något på kort sikt. Man bör dock vara försiktig med att lägga för stor betydelse på utvecklingen på kort sikt. Utvecklingen den senaste tiden har primärt rört sig om extrema prisrörelser för råvaror på världsmarknaden. Det ger stora utslag på svenska handelspriser av vissa produktgrupper, framförallt på råvaror och förädlade varor relaterade till olja och järnmalm. Det är således dessa produkter som framförallt påverkades fjärde kvartalet och effekterna är mindre på andra produktgrupper. *Läs mer om effekterna på importpriserna i temaartikeln: ”Valutakursen och inflationen”*

Export- och importpriser samt handelsviktad kronkurs
Procentuell förändring jämfört med motsvarande månad föregående år

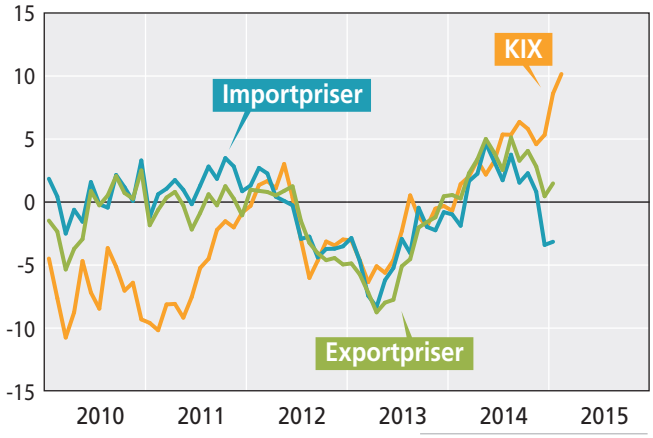

Källa: Producentprisindex och Riksbanken *Data t.o.m. februari 2015*

1 En ökning i KIX index reflekterar en depreciering av den svenska kronan mot en korg andra valutor.

Exportcheferna spår fortsatt tillväxt

Indikatorer för exportutvecklingen pekar på att en fortsatt god utveckling för exportefterfrågan väntas. Exportchefsindex har visserligen dämpats de senaste tre kvartalen men utfallet för första kvartalet 2015 låg fortfarande en bit över 50-strecket. Ett utfall över 50 indikerar i de allra flesta fall positiv tillväxt för exporten i nationalräkenskaperna nästföljande kvartal, och på motsvarande sätt utgör ett lägre utfall negativ tillväxt.

Det är framförallt nulägesbedömningen om exportförsäljningen som drog ned stämningsläget bland exportcheferna första kvartalet. Den senaste mätningen får ändå sägas ge en övervägande positiv bild av efterfrågeläget för den svenska exportindustrin de nästkommande kvartalen. Marknaderna där exportefterfrågan väntas utvecklas starkt är Nordamerika, Asien och Västeuropa.

Det är även positivt att den framåtblickande indexen, EMI prognos, vände upp första kvartalet. Det speglar en förväntning om starkare exportefterfrågan under hela första halvåret 2015. Samtidigt visar orderingången en positiv utveckling under fjärde kvartalet vilket underbygger bilden om en gynnsam utveckling framöver.

Exportchefsindex

Diffusionsindex. Värden över 50 betyder att fler företag tror på en förstärkning än en försvagning av exportkonjunkturen

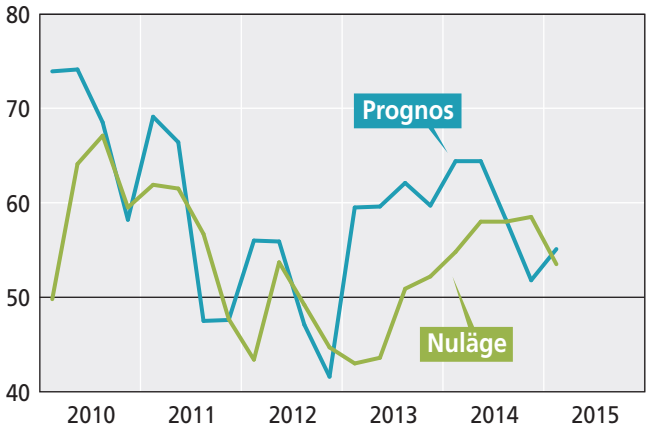

Källa: SCB/Business Sweden

Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014

Utrikeshandeln 2014

Sveriges utrikeshandel stärktes något under helåret 2014 efter flera år med trög utveckling. Aktiviteten tilltog och handelsvolymerna stegrades på bred front jämfört med året innan. Importen steg dock genomgående snabbare än exporten och nettoexporten var därmed en återhållande faktor för BNP-utvecklingen. Efter minskningen under 2013 vände varuhandeln upp medan uppgången inom tjänstehandeln stegrades ytterligare.

Utvecklingen under året präglades av att exporten succesivt stärktes, där tillväxten växlade upp med besked under fjärde kvartalet. Importen inledde året med en snabbare ökningstakt, men dämpades tredje kvartalet för att sedan skjuta ny fart fjärde kvartalet.

Export och import av varor och tjänster

Volymförändring jämfört med föregående år, procent

	2012	*2013*	*2014*
Export av varor och tjänster	1,0	–0,2	3,3
Varor	0,3	–1,7	1,7
Tjänster	3,0	4,0	7,3
Import av varor och tjänster	0,5	–0,7	6,5
Varor	–0,8	–2,3	4,8
Tjänster	4,3	3,5	10,8

Källa: Nationalräkenskaperna

Kontaktperson: Magnus Saltveit, 08-506 949 84

Hushållens konsumtion

Uppåt för hushållskonsumtionen igen

Efter ett svagt tredje kvartal tog hushållens konsumtion fart igen fjärde kvartalet och ökade i säsongrensade tal med 1,0 procent jämfört med kvartalet innan. Hushållens köpvilja var åter en av de viktigaste komponenterna bakom den starka BNP-siffran för fjärde kvartalet. Konsumtionen ökade på bred front samtidigt som den positiva trenden för inköp av bilar och övriga varaktiga varor höll i sig. En hög disponibel inkomst har gjort att hushållen haft utrymme att spara mycket trots konsumtionsökningen.

Efter den kraftiga ökningen andra kvartalet saktade hushållens konsumtion in tredje kvartalet och minskade svagt jämfört med kvartalet innan, i säsongrensade tal. Tredje kvartalets svaga utveckling kan sannolikt delvis förklaras av det varma vädret samt effekten av att påsken 2014 inföll andra kvartalet och därmed drog upp livsmedelskonsumtionen, vilket var svårt att matcha kvartalet efter. Trots att fjärde kvartalet till stor grad kännetecknades av politisk osäkerhet tilltog hushållens köpvilja igen. Störst inverkan på den totala ökningen i konsumtionsutgifterna mellan tredje och fjärde kvartalet stod transport och fordon för. Hushållen lade i säsongrensade tal 3,7 procent mer pengar på nya och begagnade bilar jämfört med kvartalet innan. Därefter bidrog konsumtionen av övriga varor och tjänster näst mest. Denna grupp omfattar bland annat hushållens utgifter för finansiella tjänster samt personlig omvårdnad. Utöver dessa två grupper stod ett flertal konsumtionsgrupper för mindre bidrag till den säsongrensade ökningen, däribland konsumtionen av kläder och skor, möbler, livsmedel samt svensk konsumtion i utlandet.

Hushållens konsumtionsutgifter
Procentuell förändring från föregående kvartal samt index 2005=100. Säsongrensade kvartalsvärden

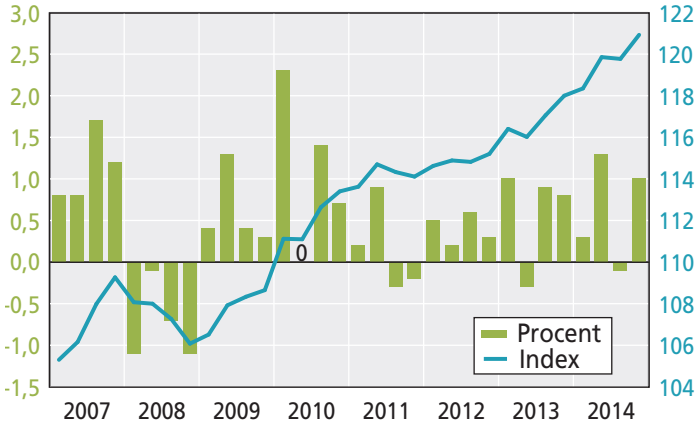

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

Fortsatt hög bilkonsumtion

Hushållens konsumtionsutgifter ökade med 2,5 procent jämfört med fjärde kvartalet 2013. Ökningen i årstakt tilltog därmed igen efter den något mer dämpade utvecklingen tredje kvartalet. Andra kvartalet står, med en ökning i årstakt på 3,1 procent, dock kvar som kvartalet med den starkaste tillväxten under 2014.

Hushållens bilkonsumtion ökade även fjärde kvartalet i årstakt och fordon och transport var en av de grupper som bidrog mest till den totala konsumtionsökningen. I likhet med tidigare kvartal var det bilkonsumtionen som drog upp tillväxten för gruppen som även innehåller driftskostnader för fordon samt transporttjänster såsom flyg- och långfärdsbussresor. Bilinköpen ökade med 9 procent jämfört med samma kvartal året innan. Det är en viss dämpning jämfört med de tidigare kvartalen 2014, men det var framför allt fjärde kvartalet 2013 som ökningstakten tog fart på allvar vilket gör att fjärde kvartalets jämförelsesiffra är högre än tidigare kvartal 2014. Den konjunkturkänsliga konsumtionen av varaktiga varor, i vilken bilinköpen väger tungt, har på årsbasis ökat de senaste sju kvartalen. Konsumtionen av bilar har tidigare haft en kraftigare tillväxt än övriga varaktiga varor, men fjärde kvartalet ökade även konsumtionen av dessa med 9 procent, d.v.s. lika mycket som bilarna. Exempel på varaktiga varor som hushållen lagt mer pengar på under 2014 än året innan är möbler och hushållsapparater.

Hushållens konsumtionsutgifter av varaktiga varor
Procentuell förändring från motsvarande kvartal föregående år

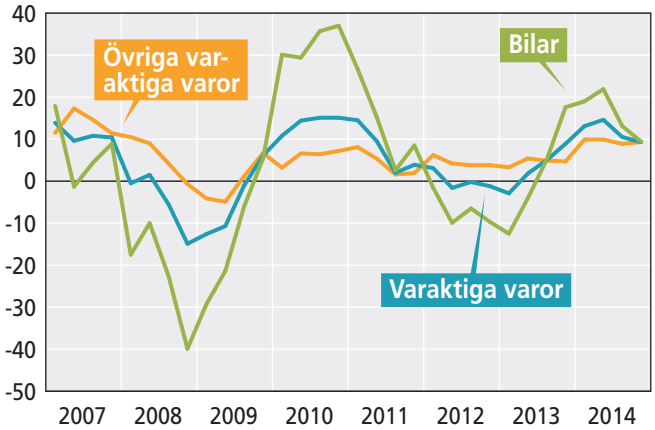

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

Ökade utgifter för finansiella tjänster

Det största bidraget till den totala hushållskonsumtionen i årstakt kom från den något brokiga gruppen övriga varor och tjänster, där det främst var två delgrupper som bidrog till ökningen; personlig omvårdnad och finansiella tjänster. Personlig omvårdnad består, som namnet antyder, främst av tjänster kopplade till hår-, kropp- och skönhetsvård. Hushållen spenderade 7 procent mer på dessa tjänster fjärde kvartalet 2014 jämfört med samma kvartal året innan. Personlig

omvårdnad hade en relativt stark tillväxt i årstakt under samtliga kvartal 2013 och 2014.

Hushållens utgifter för finansiella tjänster delas in i så kallade FISIM-avgifter och andra finansiella tjänster. Hushållens kostnader ökade för båda dessa jämfört med samma kvartal i fjol. Konsumtionen av gruppen andra finansiella tjänster skattas utifrån de finansiella företagens provisionsintäkter på sådant som inte har med ut- eller inlåning att göra, det kan gälla till exempel bankernas kortavgifter eller fondförvaltning. När de finansiella företagens provisionsintäkter stiger innebär det att hushållens utgifter för dessa tjänster ökar. Konsumtionen av FISIM mäter enkelt uttryckt vad hushållen får betala till banken för att låna pengar eller ha pengar insatta på bankkonton. Hushållens utgifter för dessa FISIM-tjänster har ökat de senaste åren och i synnerhet under 2014. Det beror inte enbart på att bankernas räntemarginaler har ökat utan även på att hushållens lånestock och inlåningsstock har vuxit. Statistik från Finansinspektionen visar dock att bankernas marginaler på nya bolån har vuxit rejält sedan några år tillbaka.

Bankernas marginal på nya bolån
Procent

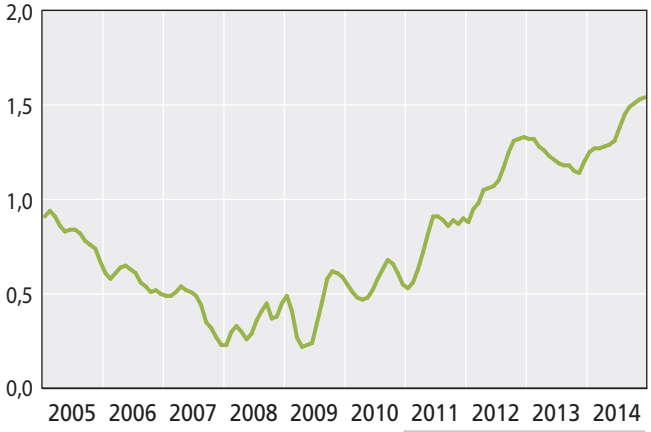

Källa: Finansinspektionen *Data t.o.m. december 2014*

Konsumtionsökning på bred front

Utöver övriga varor och tjänster samt fordon och transporter, som stod för 0,5 respektive 0,4 procentenheter till den totala ökningen i årstakt, bidrog de flesta konsumtionsgrupperna uppåt. Hushållens största utgift, boendekostnaden, bidrog även den med 0,4 procentenheter till konsumtionsökningen. Denna kostnad ökade bland annat till följd av högre uppvärmningskostnader då vädret var något kallare hösten 2014 än året innan. Flera konsumtionsgrupper bidrog med 0,3 procentenheter till den totala ökningen, däribland ökade utgifterna för livsmedel, fritid och kultur samt möbler och inredning.

Hushållens konsumtion av kläder var relativt svag 2013, men ökade hyggligt 2014, i synnerhet fjärde kvartalet, som visade en tillväxt på 4 procent i årstakt. Hushållen har däremot dragit ner på skoinköpen jämfört med förra året. För tredje kvartalet i följd hade skokonsumtionen en negativ tillväxt och var fjärde kvartalet 4 procent lägre än samma kvartal 2013. Då klädkonsumtionen volymmässigt är betydligt större än skoinköpen får kläderna en större påverkan på gruppen kläder och skor som sammantaget ökade med 3 procent på årsbasis och bidrog med 0,1 procentenhet till ökningen i de totala konsumtionsutgifterna. Enligt E-barometern som HUI research tar fram ökade försäljningen av kläder och skor på internet med 5 procent 2014 jämfört med året innan. Näst efter hemelektronik är detta den bransch som har den högsta omsättningen av all internetförsäljning.

Hushållens konsumtionsutgifter, inkl HIO fjärde kvartalet 2014

	Andel av hushållens konsumtion, %	*Volymförändring, jmf med kv 4 13, %*	*Bidrag till hushållens konsumtionsökning, procentenheter*
Boende	26,3	1,5	0,4
Transporter och fordon	12,7	3,0	0,4
Livsmedel och alkoholfria drycker	12,3	2,8	0,3
Rekreation och kultur	11,3	2,7	0,3
Övriga varor och tjänster	11,0	4,3	0,5
Möbler m.m.	5,5	5,2	0,3
Restauranger, hotell	5,1	4,8	0,2
Kläder och skor	4,7	2,8	0,1
Alkoholhaltiga drycker och tobak	3,7	2,8	0,1
Post och telekommunikationer	3,2	2,3	0,1
Hälso- och sjukvård	3,2	2,9	0,1
Utbildning	0,3	1,4	0,0
Svenskars konsumtion utomlands	4,7	4,7	0,2
Utländska besökares konsumtion i Sverige	–4,1	14,9	–0,6
Hushållens totala konsumtion	100,0	2,5	2,5

Källa: Nationalräkenskaperna

Den svenska konsumtionen utomlands har ökat kraftigt de senaste åren, men även om utlandskonsumtionen fortfarande stiger så har ökningstakten lugnat ner sig något de senaste två kvartalen. Det är troligt att den försvagade svenska kronan påverkat hushållens köpbeteende när de är utomlands. Fjärde kvartalet var utlandskonsumtionen knappt 5 procent högre än motsvarande kvartal året innan och bidrog med 0,2 procentenheter till konsumtionsökningen. En svagare svensk växelkurs gynnar tvärtom de utländska besökarna i Sverige, vars konsumtion har tilltagit kraftigt sedan förra hösten. Fjärde kvartalet noterades en ökning i årstakt på 15 procent. Inkvarteringsstatistiken visar att antalet utländska gästnätter var betydligt fler än samma kvartal året innan. I likhet med tredje kvartalet var det framför allt fler utomeuropeiska medborgare som besökte Sverige, även om också besöken från Europa (exklusive Norden) ökade väsentligt. Antalet gästnätter från medborgare hemmahörande i något av våra nordiska grannländer var i princip oförändrat från fjärde kvartalet 2013. Det är dock alltjämt norrmännen som toppar besökslistan följt av tyskar och danskar. Nationalräkenskaperna ska enbart mäta de svenska hushållens konsumtion, vilket innebär att man drar av de utländska besökarnas inköp från konsumtionsutgifterna. Den kraftiga ökningen av utländsk konsumtion i Sverige lämnade ett negativt bidrag på 0,6 procentenheter till de totala konsumtionsutgifterna.

Rekordhög sparkvot

Hushållen har goda möjligheter att hålla en relativt hög konsumtionsnivå visar siffror över hushållens disponibla inkomster. Dessa steg med 3,5 procent 2014 jämfört med året innan. Ökningen beror till stor del på att hushållssektorns samlade löner har stigit, men även på att andra inkomster har ökat. Exempelvis mottog hushållen högre transfereringar från staten i form av bland annat sjukförsäkring, assistansersättning och föräldrapenning. Inte bara ökningar på inkomstsidan drog upp den disponibla inkomsten, utan även lägre ränteutgifter till följd av den sjunkande räntenivån. Detta har fått ett relativt stort genomslag på hushållens räntekostnader, som minskade med 9 procent jämfört med 2013.

Hushållens sparkvot
Procent

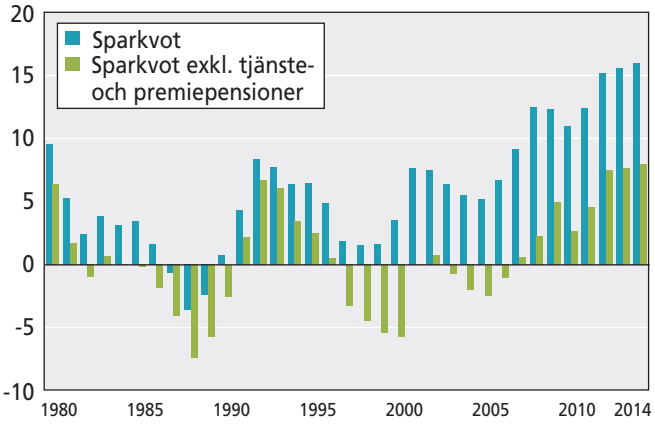

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. 2014*

Hushållens sparkvot uppgick till 16 procent 2014, vilket är den högsta noteringen sedan tidsseriens start 1980. Sparkvoten exklusive tjänste- och premiepensioner, som ligger närmare vad hushållen faktiskt har i plånboken, var 8 procent 2014, vilket även det är den högst uppmätta siffran. Trots att tillväxten i hushållens konsumtion bidragit starkt till BNP-tillväxten de senaste åren har även sparkvoten vuxit, vilket borde indikera att hushållen har ytterligare konsumtionsutrymme.

Hur påverkar minusräntan konsumtionen?

Om man blickar fram emot hushållens konsumtion 2015, så har det hänt en del intressant som kan ha effekt på köpbeteendet. Till att börja med så har Finansinspektionen kommit med ett förslag om amorteringskrav. Det avser dock endast nya bolån och kommer därmed endast påverka en liten del av hushållen. Av denna anledning väntas detta amorteringskrav enligt de flesta bedömare få en begränsad effekt på konsumtionen.

En annan händelse i svensk ekonomi som påverkar hushållen är Riksbankens beslut att sänka reporäntan till minus 0,1 procent. Det förändrar spelplanen för hushållen även om inte bankerna sänkt inlåningsräntorna till under nollstrecket än. Enligt senast publicerade Konjunkturbarometer nådde andelen hushåll som ansåg det ofördelaktigt att spara den lägsta nivån på närmare 10 år. Hushållen har en rad alternativ till bankinlåning däribland att placera pengar på aktiemarknaden, öka amorteringarna på bolånet eller höja konsumtionsnivån. Vid utgången av 2014 fanns det 1 361 miljarder kronor på svenskarnas bankkonton visar SCB:s Sparbarometer.

Hushållens konsumtionsutgifter 2014

Det var den inhemska ekonomin som drev upp BNP-utvecklingen 2014. Näst efter fasta bruttoinvesteringar, och då främst bostadsinvesteringar, var det hushållens konsumtion som bidrog mest till BNP-tillväxten. För helåret 2014 steg hushållens konsumtionsutgifter med 2,4 procent jämfört med året innan. Bidraget till BNP-tillväxten var 1,1 procentenheter. Under året ökade hushållens konsumtion av kapitalvaror rejält och bilinköpen var det som bidrog mest till ökningen i de totala konsumtionsutgifterna.

Hushållens konsumtionsutgifter
Volymförändring jämfört med föregående år, procent

	2013	*2014*
Hushållens konsumtionsutgifter, inkl. HIO	2,0	2,4
Bidrag till BNP, procentenheter	0,9	1,1

Källa: Nationalräkenskaperna

Kontaktperson: Maria Schoultz, 08-506 940 74

Investeringar

Fåtal poster gav investeringarna extra skjuts

Uppgången för de fasta bruttoinvesteringarna accelererade fjärde kvartalet. Investeringsutvecklingen påverkades främst av tre investeringstyper; FoU-investeringarna höjdes betydligt till följd av ett fåtal poster som bedöms vara av engångskaraktär; en fortsatt stark trend för bostadsinvesteringarna; maskiner, inventarier och vapensystem som agerade motvikt och backade.

De fasta bruttoinvesteringarna steg med 2,7 procent fjärde kvartalet säsongrensat och jämfört med kvartalet innan.

Investeringarna höjdes kraftigt av poster inom Forskning och Utveckling (FoU) som bedöms vara av engångskaraktär. Posterna är kopplade till motsvarande transaktioner som höjde tjänsteimporten och gav således ingen påverkan på den totala BNP-tillväxten[1]. Investeringar i immateriella tillgångar, som inkluderar FoU-investeringar, ökade med hela 15,2 procent jämfört med föregående kvartal säsongrensat.

1 Dessa FoU-investeringar härrör till några företag inom tillverkningsindustrin och på grund av sekretess kan inte SCB publicera fasta bruttoinvesteringar i tillverkningsindustrin fördelade på bransch.

Att FoU klassas som fast bruttoinvestering är ett resultat av att statistikregelverket ENS 2010 införts. Vid transaktioner av import av FoU eller export av FoU sker nu en motsvarande kontering som investering eller desinvestering av FoU i nationalräkenskapssystemet.

Efter sju kvartal med investeringstillväxt överstiger de fasta bruttoinvesteringarna den genomsnittliga trenden sedan år 2000 och är cirka tre procent högre än de tidigare högstanivåerna som noterades före finanskrisen. Den snabba investeringstillväxten innebär att investeringskvoten, d.v.s. de fasta bruttoinvesteringarnas andel av BNP mätt i löpande priser, klättrade till 23,1 procent helåret 2014 från 22,1 procent året innan. Fjärde kvartalet 2014 stod de fasta bruttoinvesteringarna för närmare en fjärdedel av BNP, 24,7 procent.

Fasta bruttoinvesteringar
Säsongrensade kvartalsvärden, trend. Miljarder kronor

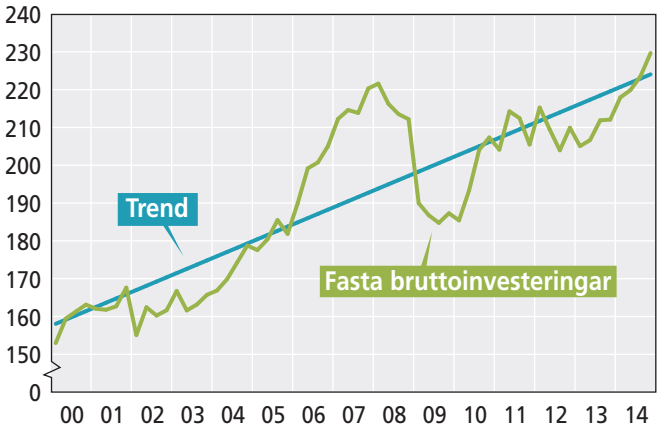

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

Stadigt uppåt för bostäderna

Bostadsinvesteringarna har de senaste två åren drivits upp av ett ökat bostadsbehov till följd av en ökad befolkningstillväxt samtidigt som det har varit en längre period av underproduktion av bostäder. Fjärde kvartalet ökade bostadsinvesteringarna med 5,0 procent säsongrensat jämfört med kvartalet innan och har ökat stadigt under hela 2014. Mätt i årstakt och jämfört med fjärde kvartalet 2013 ökade bostadsinvesteringarna med mer än 20 procent. Det var återigen nybyggnation av permanentbostäder som låg bakom tillväxten och mätt i årstakt var uppgången på dryga 30 procent ungefär lika stark som de senaste kvartalen för flerbostadshus. En skillnad fjärde kvartalet var att tillväxttakten för nybyggnation av småhus växlade upp och ökade med 35 procent jämfört med motsvarande kvartal året innan. Den starka trenden höll i sig även för om- och tillbyggnadsinvesteringarna som steg med dryga 10 procent mätt i årstakt. Antalet påbörjade lägenheter i flerbostadshus har ökat kraftigt de senaste två åren och är på de högsta nivåerna sedan 2006. För småhusen har uppgången i påbörjandetalen varit trögare och vändningen uppåt skedde från historiskt låga nivåer.

Enligt svenska byggföretag är förutsättningarna för bostadsproduktionen goda för innevarande år. Peab skriver i bokslutskommunikén att det för 2015 förväntas fortsatt hög aktivitet med motsvarande höga nivåer på påbörjat husbyggande.

Påbörjade småhus och lägenheter i flerbostadshus
Nationalräkenskapernas uppräkningstal för eftersläpningseffekter. 1 000-tal

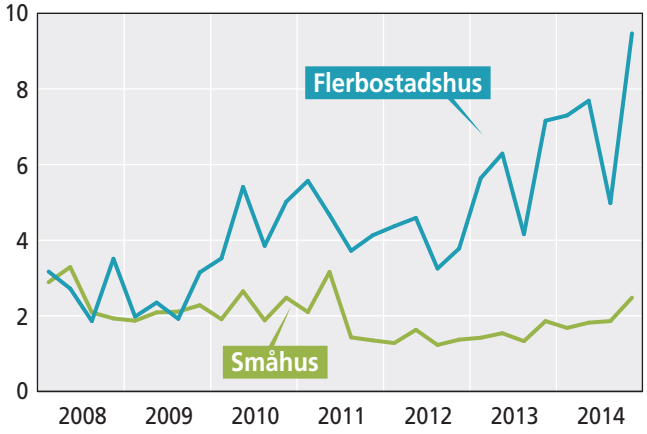

Källa: Bostadsstatistik *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

Investeringar i övriga bygg- och anläggningsinvesteringar har vid sidan av bostadsinvesteringarna vänt uppåt de senaste kvartalen efter ett svagt 2013 och ökade med 1,7 procent säsongrensat jämfört med tredje kvartalet. En försvårande omständighet vid beräkning av det aktuella kvartalet är att det inte finns något statistiskt underlag för branschen fastighetsförvaltning eftersom den inte ingår i Investeringsenkäten fjärde kvartalet. Istället används data från en prediktionsmodell som bygger på historiska förändringstal. Fastighetsförvaltning utgör cirka 45 procent av övriga byggnader och anläggning. Övriga branscher som omfattades av Investeringsenkäten under kvartalet visade en övervägande stark utveckling och enligt prediktionsmodellen ökade även fastighetsförvaltning med tvåsiffriga tal mätt i årstakt.

Låga investeringar i vapensystem tyngde maskininvesteringarna

Maskininvesteringarna utvecklades svagt under större delen av 2014. Fjärde kvartalet minskade investeringar i maskiner, inventarier samt vapensystem med 4,5 procent jämfört med kvartalet innan säsongrensat. Utfallet är vid första anblick överraskande svagt och speglas inte av data i Investeringsenkäten som snarare pekar på att maskininvesteringarna var försiktigt positiva fjärde kvartalet mätt i årstakt samtidigt som tidigare kvartal under året reviderades upp något. En förklaring är att maskininvesteringarna inkluderar militära vapensystem, vilka kan variera med flera miljarder kronor mellan kvartalen, exempelvis vid leveranser av JAS-plan eller militära fartyg. Fjärde kvartalet var investeringarna i militära vapensystem låga samtidigt som de var ovanligt höga fjärde kvartalet 2013. En sådan variation kan påverka säsongrensade värden även mellan tredje och fjärde kvartalet 2014. Investeringar i icke-leasade maskiner inklusive bilar, exklusive vapensystem, var oförändrade jämfört med fjärde kvartalet 2013.

Mätt i årstakt och jämfört med fjärde kvartalet 2013 ökade de fasta bruttoinvesteringarna med 8,3 procent. Näringslivets investeringar steg med 12 procent och tillverkningsindustrin ökade investeringarna med 29 procent. Den kraftiga ökningen beror som tidigare nämnts delvis på poster som bedöms vara av engångskaraktär. Energibranschens investeringar ökade måttligt medan branscherna inom mineralutvinning fortsatte att utvecklas svagt. Tjänsteproducenternas investeringar utvecklades överlag starkt och ökade med knappt 10 procent där fastighetsverksamhet fortsatt var motorn bakom uppgången. Dessutom ökade investeringarna i branscherna informations- och kommunikationstjänster och företagstjänster relativt mycket. De offentliga myndigheternas investeringar minskade med 3,8 procent jämfört med motsvarande kvartal året innan. Nedgången förklaras till stor del av minskade investeringar i militära vapensystem som redovisas inom statens investeringar.

De fasta bruttoinvesteringarna 2014

Helåret 2014 ökade de fasta bruttoinvesteringarna preliminärt med 6,5 procent. Det är betydligt starkare än 2013 då investeringarna minskade med 0,4 procent. Uppgången förklaras främst av en kraftig ökning inom bostadsinvesteringarna vilket motverkades av en svagare tillväxt för maskiner och inventarier samt vapensystem.

Fasta bruttoinvesteringar

Nivå i löpande priser, mkr, samt volymförändring jämfört med föregående år, procent

	Nivå 2014	*2014*	*2013*
Maskiner och inventarier	281 216	–1,7	1,5
Övriga byggnader och anläggningar	212 172	7,6	–5,6
Bostäder	161 252	20,3	2,1
Odlade biologiska tillgångar	2 367	1,6	–0,3
Immateriella tillgångar	247 009	7,6	0,7
Totala fasta bruttoinvesteringar	**904 016**	**3,3**	**–1,3**
Offentliga myndigheter	166 069	1,7	1,8
Tjänsteproducenter	460 980	9,5	–0,1
Varuproducenter	273 521	4,8	–2,2

Källa: Nationalräkenskaperna

Måttlig lageravveckling

Säsongrensat minskade lagerinvesteringarna från tredje till fjärde kvartalet med 1,4 miljarder kronor. Det följde på två kvartal av ökade lagerinvesteringar. Fjärde kvartalet höll lagerinvesteringarna tillbaka den säsongrensade BNP-tillväxten med 0,1 procentenheter. Det senaste fyra kvartalen har lagerinvesteringarnas påverkan på BNP-tillväxten varit förhållandevis begränsad.

Lageromslag

Miljarder kronor, säsongrensade värden. Lagerförändring respektive kvartal minus lagerförändring kvartalet innan

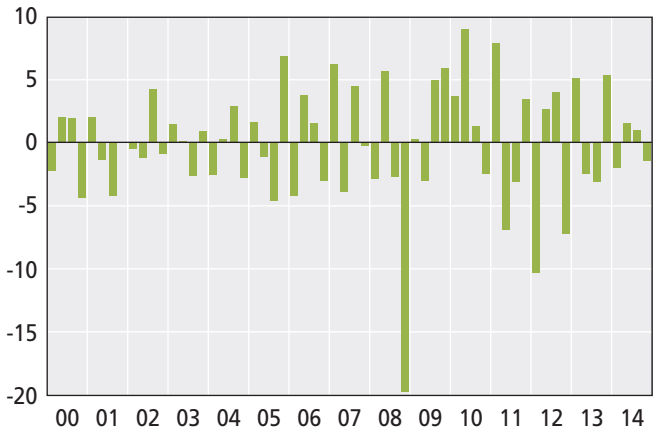

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

Mätt i årstakt höll lagerinvesteringarna tillbaka BNP-tillväxten med 0,2 procentenheter. Inom industrin minskade både insatsvarulagren och lagren av produkter i arbete mätt i årstakt. Minskningen av insatsvarulagren drog ned BNP-utvecklingen, medan produkter i arbete och lagren av färdiga varor bidrog positivt. Sammantaget höll industrins lagerförändringar tillbaka BNP-tillväxten med 0,2 procentenheter. Förändringarna på varugruppsnivå inom varuhandeln var relativt stora. Inom partihandeln minskade lagren av beklädnadvaror och hemutrustning, medan apoteksvaror ökade. Inom detaljhandeln drevs nedgången också av att beklädnadsvarorna minskade, men nedgången hölls tillbaka av större lager av hemutrustning, livsmedel och övriga dagligvaror. Inom motorhandeln tog förändringarna på varugruppsnivå ut varandra. Lager av nya bilar ökade medan bildelar minskade ungefär lika mycket. Varuhandelns bidrag till BNP-utvecklingen var mycket svagt positiv. Övriga lager, utöver industri- och handelslager, gav ingen påverkan på BNP-utvecklingen.

Kontaktperson: Peter Buvén, 08-506 945 28

Näringsliv

Starkt kvartal för varuproducenterna

Fjärde kvartalet steg tillväxten i näringslivet jämfört med kvartalet innan. Varuproducenterna utvecklades starkare än tjänsteproducenterna och lyftes av både tillverkningsindustrin och byggproduktionen. Arbetsproduktiviteten förbättrades i hela näringslivet och orderingången till industrin ökade från både hemmamarknaden och utlandet. Förväntningarna i näringslivet är fortsatt optimistiska och många branscher tror på en ökad efterfrågan och sysselsättning framöver.

År 2014 avslutades med den starkaste kvartalsvisa tillväxten i näringslivets produktion på fyra år. Produktionen[1] i näringslivet ökade med 1,3 procent, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Uppgången var främst en följd av att varuproduktionen, som har utvecklats förhållandevis svagt de senaste kvartalen, tog ett ordentligt kliv framåt och ökade med 1,9 procent. Uppgången var bred och såväl tillverkningsindustrin som byggproduktionen redovisade uppgångar. Tjänsteproduktionen har de senaste kvartalen utvecklats betydligt starkare än varuproduktionen men detta kvartal var läget det motsatta. Tjänsteproduktionen fortsatte dock att öka och steg med 1,0 procent, vilket var nionde kvartalet i rad med ökad produktion. Finansbranschen samt parti- och detaljhandeln bidrog starkt till denna uppgång, men även informations- och kommunikationstjänster och hotell- och restaurangbranschen redovisade markanta ökningar.

Produktion
Säsongrensade kvartalsvärden. Fasta priser. Index 2008=100

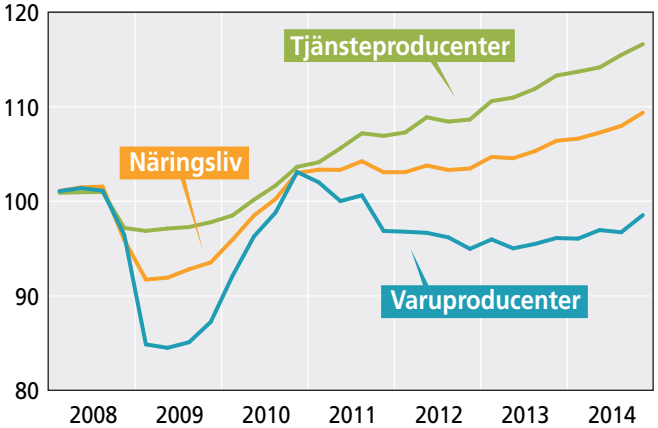

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

Bred uppgång i varuproduktionen

Nedången i varuproduktionen tredje kvartalet vändes till en desto större uppgång fjärde kvartalet. Tillverkningsindustrin ökade med 1,7 procent och redovisade den starkaste tillväxten sedan första kvartalet 2013. Sett till tillverkningsindustrins delbranscher är bilden emellertid mer splittrad. Trävaru-, massa- och pappersindustrin ökade svagt medan verkstadsindustrin och i synnerhet motorfordonsindustrin gick bakåt. Däremot ökade aggregatet för kemisk industri och läkemedelsindustri starkt och förklarade till stor del den totala tillverkningsindustrins frammarsch fjärde kvartalet. Majoriteten av industrins delbranscher redovisade dessutom en lägre lagernivå av såväl insatsvaror som färdigvaror jämfört med kvartalet innan, vilket kan ha bidragit till den kraftiga produktionsökningen.

Det starkaste dragloket inom varuproduktionen var branschen för bygg- och anläggningsverksamhet som ökade med 2,9 procent fjärde kvartalet. Till skillnad från tillverkningsindustrin som ömsom har ökat och ömsom minskat har byggproduktionen vuxit stadigt under längre tid och tillväxttakten fjärde kvartalet var den högsta sedan år 2007. Den starka positiva trenden för byggproduktionen kan kopplas till de senaste årens höga efterfrågan på bostäder och ökade bostadsinvesteringar. I nuläget förefaller förutsättningarna för ytterligare bostadsinvesteringar vara goda och byggproduktionen kan även framöver komma att bli en betydelsefull bransch för varuproduktionens tillväxt. Även energibranscherna inklusive de mindre branscherna för avfallshantering och återvinning ökade sin produktion fjärde kvartalet och steg med 1,1 procent. I årstakt var det framförallt den ökade elproduktionen som drog upp utvecklingen och som gav ett överskott av el gentemot utlandet.

Produktion
Säsongrensade kvartalsvärden. Fasta priser. Index 2010=100

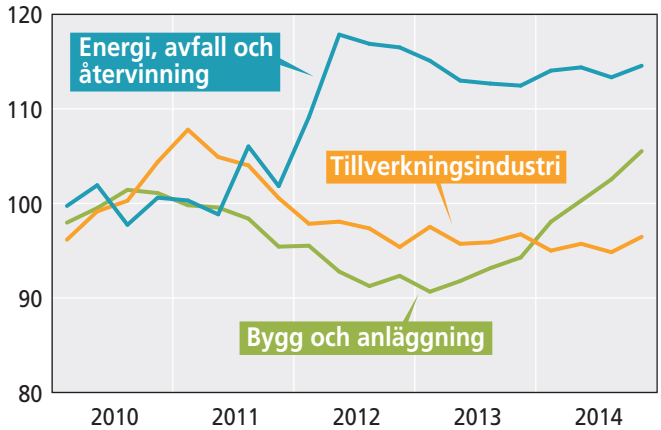

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

Industrins orderingång vände uppåt

Orderingången till industrin kan ses som en tidig konjunkturindikator och ger signaler om hur industrins produktion och sysselsättning kommer att utvecklas längre fram. Industrins orderingång uppdelad på hemmamarknad och exportmarknad gör det även möjligt att studera hur efterfrågan är fördelad på olika delar av ekonomin. Fjärde kvartalet

1 Med produktion avses här egentligen förädlingsvärdet, vilket definieras som produktionsvärdet minus insatsförbrukningen.

ökade orderingången på både hemmamarknaden och exportmarknaden för första gången på över två år. På hemmamarknaden ökade industrins orderingång med 7,1 procent jämfört med tredje kvartalet. Uppgången omfattade inte alla industrins delbranscher, utan det var framförallt annan transportmedelsindustri och industrin för motorfordon som utvecklades särskilt starkt. Exportorderingången föll under större delen av förra året men vände uppåt fjärde kvartalet och ökade med 1,7 procent. Ökningen hör delvis samman med försvagningen av den svenska kronan och det var i synnerhet industrin för motorfordon och den grafiska industrin som ökade sina ordervolymer från utlandet. Industrin för elapparatur föll emellertid rejält men tillbakagången förklaras främst av att branschen hade en mycket hög orderingång under tredje kvartalet.

Industrins orderingång
Säsongrensade kvartalsvärden. Fasta priser. Index 2010=100

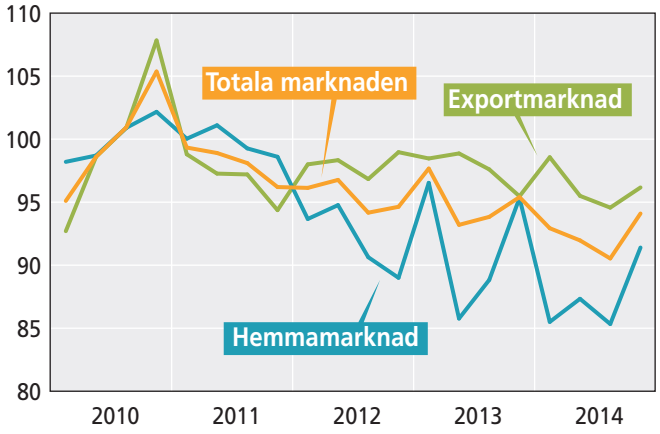

Källa: Industrins order- och omsättningsstatistik
Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014

Handeln stärkte tjänsteproduktionen

Den stabila utvecklingen för tjänstebranscherna tidigare kvartal fortsatte även fjärde kvartalet då tjänsteproduktionen ökade med 1,0 procent. Ökningstakten mattades av något jämfört med kvartalet innan men nivån på produktionen låg på den högsta uppmätta någonsin. I likhet med förra kvartalet var uppgången bred och den enda delbranschen som redovisade en tydlig nedgång var aggregatet för transporter och magasinering. Utvecklingen för transporter och magasinering har varit avtagande under en längre tid och produktionen har inte lyckats hålla samma utvecklingstakt som i övriga tjänstebranscher. Desto bättre gick det för finansbranschen som ökade med 2,8 procent och som bidrog relativt starkt till tjänstebranschernas tillväxt.

Det är märkbart att hushållens efterfrågan fortfarande är av stor betydelse för tjänstebranschernas tillväxt då produktionen inom handeln och hotell- och restaurangverksamheten steg fjärde kvartalet. Handeln redovisade den högsta kvartalsvisa ökningstakten på flera år och ökade med 2,0 procent.

Den ökade efterfrågan på tjänster härstammade inte enbart från hushållen utan även från näringslivet då tungt vägande branscher som företagstjänster och informations- och kommunikationstjänster fortsatte att öka sin produktion. Dessa branscher växte stadigt under hela år 2014, vilket förmodligen hör samman med att varuproducenterna och exportindustrin har ökat sin efterfrågan på särskilda företagstjänster i takt med att konjunkturen har förbättrats.

Produktion
Säsongrensade kvartalsvärden. Fasta priser. Index 2010=100

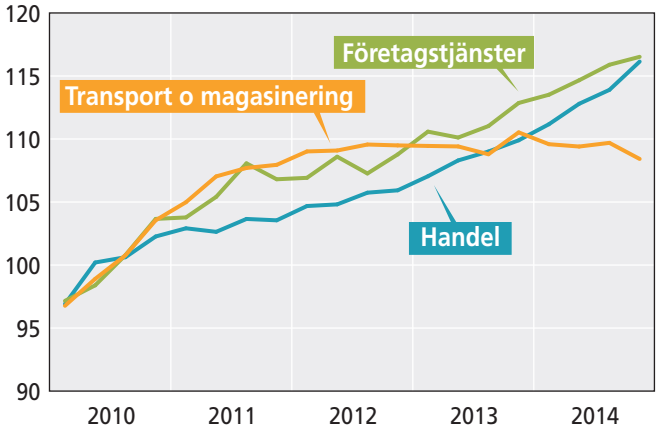

Källa: Nationalräkenskaperna
Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014

Lägre arbetsinsats

Trenden för arbetsinsatsen i näringslivet har varit svagt positiv under år 2014 men fjärde kvartalet minskade antalet arbetade timmar med 0,5 procent. Nedgången var gemensam för såväl de varuproducerande som de tjänsteproducerande branscherna. Inom varuproduktionen minskade arbetsinsatsen med 0,8 procent, vilket främst förklaras av att antalet arbetade timmar inom tillverkningsindustrin vände nedåt och minskade med 1,8 procent. Undantaget inom varuproduktionen var branschen för bygg- och anläggningsverksamhet där arbetsinsatsen ökade med 0,4 procent.

Arbetade timmar
Säsongrensade kvartalsvärden. Index 2010=100

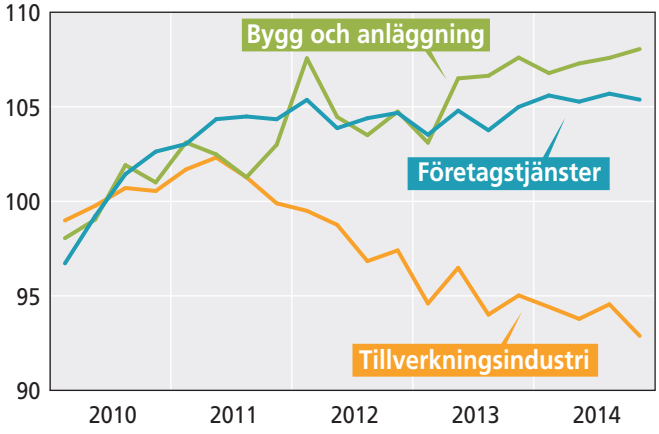

Källa: Nationalräkenskaperna
Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014

I motsats till produktionen minskade även arbetsinsatsen inom de tjänsteproducerande branscherna där antalet arbetade timmar föll med 0,4 procent. Ökningstakten var för helåret 2014 särskilt stark inom branscher som är orienterade mot hushållens konsumtion såsom handeln, hotell- och restaurangbranschen samt utbildning, vård och omsorg.

Fjärde kvartalet minskade dock arbetsinsatsen inom handeln med 1,2 procent medan timmarna inom hotell- och restaurangbranschen fortsatte att stiga. Inom företagstjänster och informations- och kommunikationstjänster har arbetsinsatsen utvecklats i lägre takt, vilket skulle kunna bero på att företagen har haft svårt att bedöma efterfrågan och anpassa sysselsättningen i takt med produktionen. En annan orsak skulle kunna vara att företagen har svårt att rekrytera kvalificerad arbetskraft för företagstjänster som kräver särskild kompetens.

Hög produktivitet

Arbetsproduktiviteten i näringslivet ökade fjärde kvartalet då den minskade arbetsinsatsen inte resulterade i en lägre produktion. Sammantaget ökade arbetsproduktiviteten med 1,8 procent jämfört med kvartalet innan. Uppgången förklaras främst av att de varuproducerande branscherna återhämtade sig rejält och ökade med 2,7 procent. Även inom de tjänsteproducerande branscherna steg produktionen mer än arbetsinsatsen, särskilt inom tungt vägande branscher såsom handeln och för företagstjänsterna. Totalt ökade arbetsproduktiviteten med 1,4 procent i de tjänsteproducerande branscherna jämfört med kvartalet innan. Årsjämförelser ger dock en bättre och mer rättvis bild av produktiviteten över tid, och det säsongrensade kvartalsvisa produktivitetsmåttet bör därför tolkas med viss försiktighet. Sett till helåret 2014 ökade arbetsproduktiviteten inom de med varuproducerande och de tjänsteproducerande branscherna med 1,2 respektive 1,0 procent i faktiska tal.

Arbetsproduktivitet

Säsongrensade kvartalsvärden. Index 2010=100

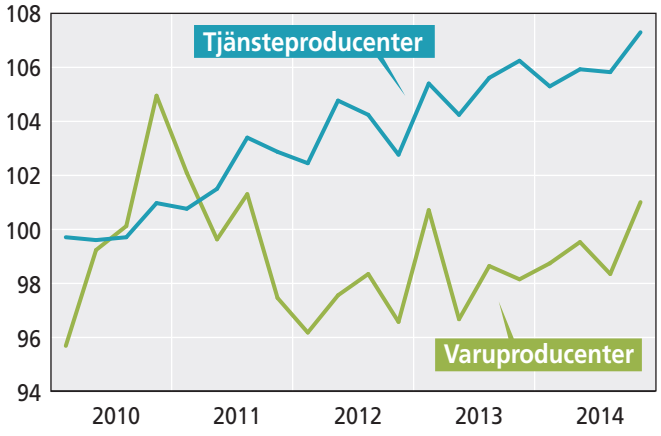

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

Framtidsbedömningarna optimistiska

Konjunkturinstitutets konfidensindikator för näringslivet ökade kraftigt år 2013 efter de tidigare årens nedgångar. Utvecklingen det senaste året var mer kluven med växelvisa uppgångar och nedgångar, även om indikatorvärdet hela året låg på en nivå över 100 och det historiska genomsnittet. I februari 2015 backade konfidensindikatorn något men låg ändå cirka 7 enheter över genomsnittet. Bland annat drog tillverkningsindustrins bedömning av orderstockarna ned indikatorvärdet, vilket främst berodde på att den tidigare starka ordertillväxten inom motorfordonsindustrin dämpades något. Även de privata tjänstebranscherna drog ned indikatorvärdet då vissa branscher för företagstjänster skruvade ned sina förväntningar på efterfrågan framöver. Konfidensindikatorerna för detaljhandeln och bygg- och anläggningsverksamhet ökade dock och bidrog positivt till den sammanlagda utvecklingen. Samtliga indikatorer för näringslivet befann sig på ett värde som var starkare än normalt, och slutsatsen blir därför att företagen har en relativt hoppfull bild av det nuvarande konjunkturläget. Såväl tillverkningsindustrin som byggbranschen och tjänstebranscherna ser ljust på de kommande månadernas produktionstillväxt och försäljningsutveckling. Bygg- och anläggningsverksamheten har emellertid rapporterat om en ökad brist på arbetskraft, vilket skulle kunna hämma den framtida utvecklingen inom byggandet. Almega har tidigare även varnat för att bristen på arbetskraft har ökat inom vissa företagstjänster som kräver särskilt högkvalificerad kompetens. Utbudet av arbetskraft och matchningen på arbetsmarknaden ser därför ut att vara viktiga faktorer för utvecklingen av näringslivets produktion framöver.

Konfidensindikator näringslivet

Säsongrensade månadsvärden. Index, medelvärde=100

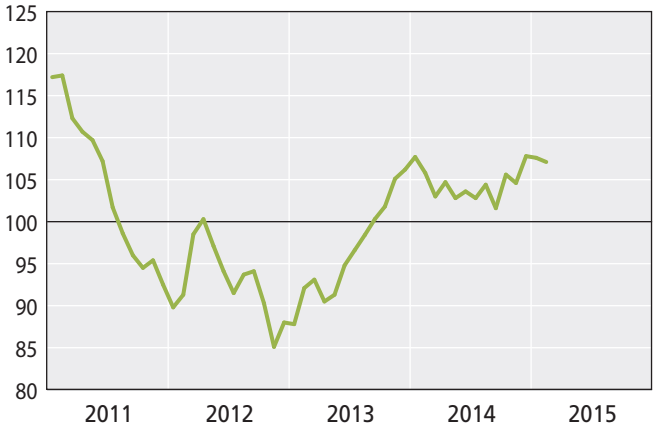

Källa: Konjunkturinstitutet *Data t.o.m. februari 2015*

Näringslivet helåret 2014

För helåret 2014 ökade näringslivets produktion med 2,3 procent. Produktionen ökade mer än året innan, men till skillnad från år 2013 redovisade tjänsteproducenterna en svagare produktionsökning medan varuproduktionen vände uppåt. Arbetsinsatsen steg inom såväl de varuproducerande som de tjänsteproducerande branscherna.

Produktion och arbetade timmar

Volymförändring jämfört med föregående år, procent

	2012	*2013*	*2014*
Produktion	–0,4	1,8	2,3
Varuproducenter	–4,2	–0,5	1,3
Tjänsteproducenter	2,0	3,2	2,9
Arbetade timmar	–0,5	0,1	1,3
Varuproducenter	–1,4	–1,9	0,1
Tjänsteproducenter	0,0	1,3	1,9

Källa: Nationalräkenskaperna

Kontaktperson: Marcus van der Poll, 08-506 947 62

Arbetsmarknad

Små förändringar på arbetsmarknaden

Arbetsmarknaden uppvisade relativt små förändringar fjärde kvartalet jämfört med kvartalet innan. Ökningen i arbetskraften upphörde och den relativa arbetslösheten låg kvar på samma nivå som kvartalet innan. Däremot stärktes arbetsmarknaden för männen och såväl sysselsättningen som arbetsinsatsen ökade. För kvinnor gick utvecklingen i motsatt riktning. Antalet lediga jobb fortsatte att öka för sjätte kvartalet i följd vilket kan vara ett tecken på att företagen har svårt att matcha arbetssökanden med lediga platser.

Efter att antalet sysselsatta ökat relativt kraftigt två kvartal i följd avstannade ökningstakten fjärde kvartalet jämfört med kvartalet innan. Enligt säsongrensade uppgifter från arbetskraftsundersökningarna (AKU) minskade sysselsättningen marginellt jämfört med tredje kvartalet. Den positiva utvecklingen för kvinnor upphörde där sysselsättningen minskade med 0,5 procent jämfört med föregående kvartal. Sysselsättningen för män fortsatte däremot uppåt och steg med 0,4 procent.

Liksom de senaste fyra kvartalen ökade både antalet sysselsatta och sysselsättningsgraden bland utrikes födda under årets sista tremånadersperiod. Antalet sysselsatta i denna grupp ökade med 1,2 procent jämfört med kvartalet innan och sysselsättningsgraden uppgick fjärde kvartalet till 59,6 procent. Det var den högsta noteringen sedan åtminstone första kvartalet 2005. Andelen sysselsatta av den totala befolkningen för personer i åldern 15–74 år, utan hänsyn till kön eller födelseland, uppgick fjärde kvartalet till 66,4 procent.

Sysselsatta 15–74 år
Kvartalsmedelvärden av säsongrensade månadsdata. Tusental

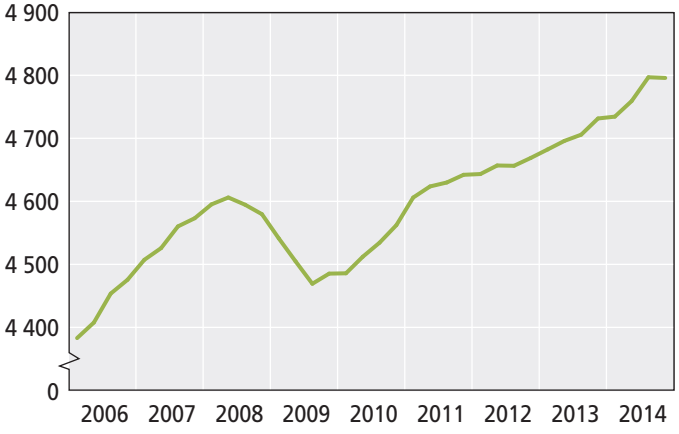

Källa: AKU *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

Svag uppgång för arbetade timmar

Efter tredje kvartalets tydliga uppgång av antalet arbetade timmar bromsade ökningstakten in under fjärde kvartalet. Säsongrensat och jämfört med tredje kvartalet ökade timmarna i AKU med 0,1 procent. Uppgången skedde endast för männen och det var tredje kvartalet i följd med en positiv utveckling.

Uppgången i antalet arbetade timmar var kraftigast inom byggverksamhet men även timmarna inom tillverkningsindustrin ökade, båda branscher med stor andel män. Inom vård och omsorg minskade däremot arbetsinsatsen och nedgången i antalet arbetade timmar var relativt stor. Då denna bransch till stor del domineras av kvinnor förklarar det den svaga utvecklingen för denna grupp.

Arbetade timmar 15–74 år
Kvartalsmedelvärden av säsongrensade månadsdata. Miljoner timmar per vecka

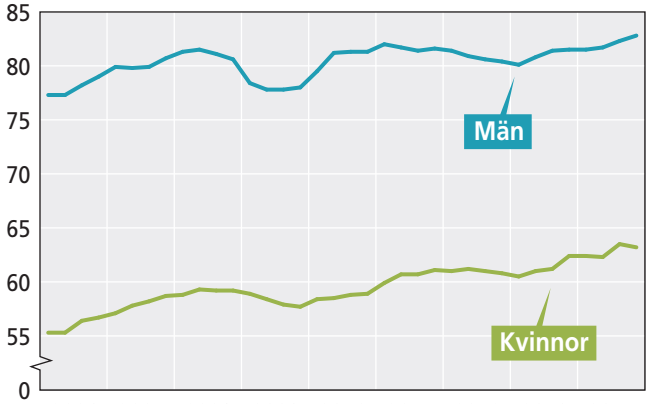

Källa: AKU *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

I motsats till de säsongrensade uppgifterna från AKU ökade antalet sysselsatta i nationalräkenskaperna (NR) med 0,2 procent fjärde kvartalet, säsongrensat och jämfört med tredje kvartalet. Antalet arbetade timmar minskade med 0,3 procent. Sysselsättningsberäkningarna i NR utgår i huvudsak från statistik från AKU men jämfört med de uppgifter som AKU redovisar finns ett antal skillnader. Exempelvis görs i NR ett avdrag för de personer som är folkbokförda i Sverige men sysselsatta utomlands och deras arbetade timmar i utlandet. Vidare så avser antalet arbetade timmar i AKU genomsnittligt antal arbetade timmar per vecka, medan det för NR:s ändamål istället produceras en kvartalsvolym över arbetade timmar. Medelantalet sysselsatta och antalet arbetade timmar följer i hög grad AKU:s utveckling sett till helåret, men däremot kan utvecklingen mellan enskilda kvartal avvika på grund av att AKU och NR använder olika modeller för säsongrensning.

Oförändrad arbetslöshet fjärde kvartalet

I säsongrensade tal uppgick den relativa arbetslösheten till 7,8 procent fjärde kvartalet, en oförändrad nivå jämfört med kvartalet innan. I relativa tal ökade arbetslösheten bland kvinnor samtidigt som den minskade bland män. Den relativa arbetslösheten var dock fortsatt lägre för kvinnor än

män och uppgick till 7,6 procent jämfört med männens 8,0 procent. För utrikes födda noterades däremot en nedgång och den relativa arbetslösheten sjönk från 15,7 till 15,3 procent av arbetskraften. Det var andra kvartalet i följd med en tydlig nedgång i arbetslösheten för denna grupp och nivån är den lägsta sedan 2009 då arbetslösheten ökade i snabb takt. Arbetskraften, som utgörs av både arbetslösa och sysselsatta, har växt starkt de senaste åren. Det kan till viss del förklara varför den relativa arbetslösheten inte sjunkit tillbaka till tidigare nivåer trots att sysselsättningen utvecklats positivt. Särskilt kraftigt har arbetskraftutbudet växt bland utrikes födda.

Andel arbetslösa 15–74 år
Kvartalsmedelvärden av säsongrensade månadsdata. Procent av arbetskraften

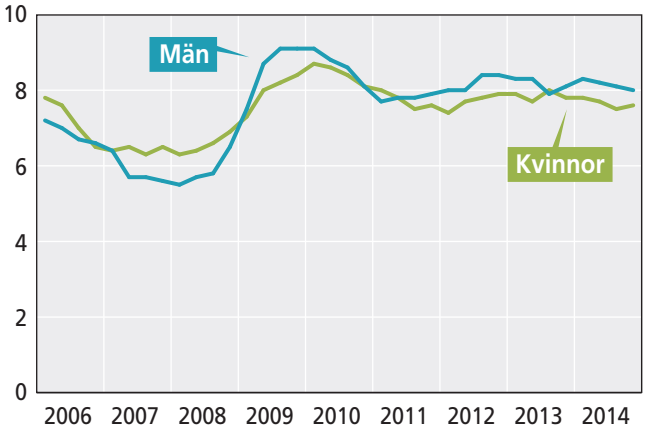

Källa: AKU *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

Långtidsarbetslösheten, personer i åldern 15–74 år som varit arbetslösa i minst 27 veckor, uppgick under fjärde kvartalet till 116 100 personer. Det var i nivå med antalet långtidsarbetslösa under motsvarande kvartal föregående år. Andelen långtidsarbetslösa faller dock i relation till arbetskraften men ligger fortsatt högre än innan finanskrisen

Ökade jobbchanser fjärde kvartalet

Antalet personer med en tidsbegränsad anställning har ökat de senaste åren och fjärde kvartalet 2014 var det 129 600 personer fler som hade en visstidsanställning jämfört med fjärde kvartalet 2008. Då antalet anställda har ökat under senare år är det rimligt att även antalet tidsbegränsat anställda har utvecklats i samma riktning. Andelen tidsbegränsat anställda av anställda totalt i åldern 16–64 år har dock varit relativt konstant sedan 2005 och legat på runt 16–17 procent.

Enligt AKU:s flödesstatistik ökade chansen för en arbetslös person att få en tidsbegränsad anställning fjärde kvartalet 2014 jämfört med motsvarande kvartal året innan. Chansen till tidsbegränsad anställning har inte varit så hög för något fjärde kvartal sedan 2008. Även chansen för personer utanför arbetskraften att få en tillfällig anställning steg och ligger nu på samma nivå som under 2007. Möjligheten för tidsbegränsat anställda att få en fast anställning ligger dock på en klart lägre nivå.

Jobbchanser
Övergångsandelar mellan olika tillstånd på arbetsmarknaden från kvartal 3 till kvartal 4 respektive år (15–74 år). Procent

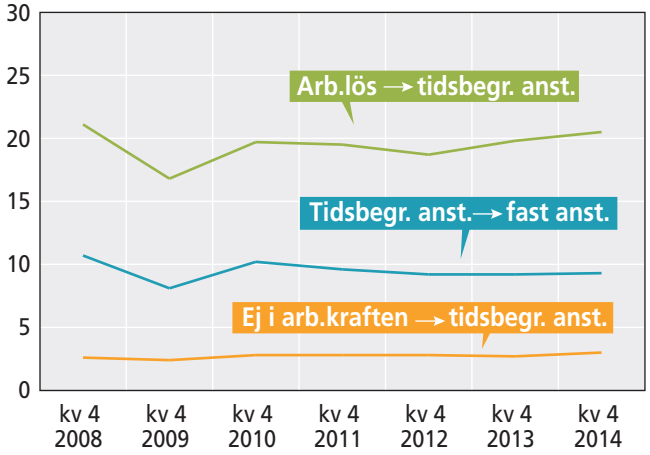

Källa: AKU *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

SCB:s Konjunkturstatistik över vakanser visar tecken på att företagens otillfredsställda efterfrågan på arbetskraft ökade fjärde kvartalet. Antalet vakanser[1] i privat sektor steg fjärde kvartalet efter en nedgång kvartalet innan, och då antalet vakanser ligger på en hög nivå kan det indikera att företagen har svårt att rekrytera. Säsongrensat och jämfört med föregående kvartal ökade även antalet lediga jobb fjärde kvartalet. Utvecklingen för lediga jobb i privat sektor har därmed ökat oavbrutet sedan andra kvartalet 2013 och antalet är nu det högsta sedan början av 2001.

Lediga jobb och vakanser, privat sektor
Säsongrensade kvartalsvärden. Tusental

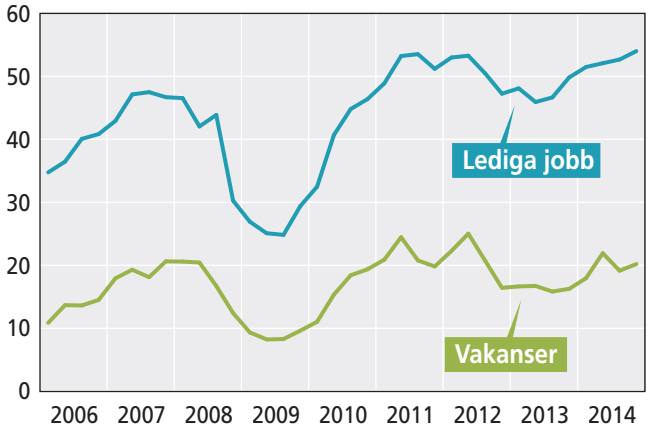

Källa: Konjunkturstatistik över vakanser (KV) och egna beräkningar *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

1 Vakanser avser obemannade lediga jobb som kan tillträdas omedelbart. Lediga jobb är tjänster till vilka arbetsgivaren har påbörjat en extern rekrytering av en medarbetare men ännu inte tillsatt någon.

Arbetsmarknaden under 2014

Trots den relativt måttliga BNP-tillväxten under helåret 2014 fortsatte arbetsmarknaden att stärkas och både sysselsättningen och arbetskraften ökade. Antalet sysselsatta i åldern 15–74 år ökade i genomsnitt med 1,4 procent jämfört med 2013 och sysselsättningsgraden uppgick till 66,2 procent. Det är den högsta noteringen sedan 2008. Statistik från AKU visar att antalet fast anställda ökade med knappa 1 procent, medan personer med en tidsbegränsad anställning ökade med 5,2 procent. Chanserna till en tidsbegränsad anställning ökade främst bland personer utanför arbetskraften, men även bland arbetslösa.

Sysselsättningen ökade i de flesta tjänstebranscher, särskilt inom finansiell verksamhet, hotell och restaurang, offentlig förvaltning, utbildning samt vård och omsorg. Tillverkningsindustrins vikande trend på arbetsmarknaden fortsatte däremot under 2014 och det verkar som att strukturomvandlingen för svensk industri fortsätter.

Antalet sysselsatta steg något snabbare än arbetskraften, vilket innebar att den relativa arbetslösheten minskade från 8,0 till 7,9 procent. Antalet lediga jobb låg däremot på en hög nivå och det höga antalet lediga jobb i förhållande till den höga arbetslösheten indikerar att matchningen på arbetsmarknaden inte förbättrades under 2014. Däremot förekom regionala skillnader i arbetslöshet, vilket tyder på att de lediga jobben var annorlunda geografiskt fördelade än de arbetslösa och delvis kan förklara matchningsproblematiken.

Antalet arbetade timmar steg i samma takt som sysselsättningen men i motsats till året innan så minskade frånvaron från arbetet 2014. Sett till frånvaroorsak så var dock frånvaron på grund av sjukdom högre än året innan, samtidigt som frånvaro orsakad av semester och övriga anledningar var lägre.

Kontaktperson: Jenny Lidmark, 08-506 944 42

Utveckling av några indikatorer på arbetsmarknaden

Säsongrensade uppgifter där inget annat anges

År *Kvartal*	*Antal sysselsatta 15–74 år* *1 000-tal*	*Andel sysselsatta av befolkn. 15–74 år* *Procent*	*Antal arbetslösa 15–74 år* *1 000-tal*	*Andel arbetslösa av arb.kraften 15–74 år* *Procent*	*Antal personer utanför arb.kraften 15–74 år* *1 000-tal*	*Arbetade timmar 15–74 år* *1 000-tal*	*Antal lediga jobb* *1 000-tal*	*Antal varsel** *1 000-tal*
2011 1	4 606	65,3	394	7,9	2 057	142 000	60	8
2	4 624	65,4	391	7,8	2 054	142 400	67	11
3	4 630	65,4	383	7,6	2 067	142 100	67	10
4	4 642	65,5	391	7,8	2 056	142 600	64	17
2012 1	4 643	65,4	388	7,7	2 068	142 400	68	17
2	4 657	65,5	397	7,9	2 056	142 100	67	14
3	4 656	65,4	410	8,1	2 055	141 500	64	15
4	4 669	65,5	414	8,1	2 047	141 300	61	26
2013 1	4 682	65,6	414	8,1	2 043	140 600	63	17
2	4 696	65,7	410	8,0	2 045	141 800	60	16
3	4 706	65,7	407	8,0	2 049	142 700	61	11
4	4 732	66,0	409	8,0	2 032	143 800	66	15
2014 1	4 734	65,9	417	8,1	2 034	143 900	68	13
2	4 759	66,1	412	8,0	2 028	144 000	69	13
3	4 797	66,5	407	7,8	2 009	145 800	71	10
4	4 796	66,4	406	7,8	2 025	145 900	73	11
Källor:	AKU	AKU	AKU	AKU	AKU	AKU	KV	Af

** Ej säsongrensade uppgifter*

Exporten efter finanskrisen

Tjänsteexporten allt viktigare för ekonomin

Efter att under lång tid ha ökat starkt och varit den främsta drivkraften för BNP-tillväxten så har Sveriges export utvecklats svagt de senaste åren. Det är varuexporten som har tappat fart medan tjänsteexporten fortsatt att växa och blivit allt viktigare för den svenska ekonomin. I den här artikeln studeras hur exporten av de största varu- och tjänstegrupperna utvecklats samt hur utvecklingen varit fördelat på mottagarländer.

Som det ofta framhålls så är Sverige en liten öppen ekonomi. Vårt välstånd är i hög grad beroende av handel med omvärlden och under de senaste 50 åren är det framför allt exporten som har drivit den svenska BNP-tillväxten. Den svenska exporten tog fart rejält under 1960-talet och växte sedan i hög takt fram till mitten på 70-talet. Med några enstaka undantag låg ökningstakten sedan på en lägre nivå fram till början på 90-talet. När den fasta växelkursen övergavs i slutet av 1992 så försvagades kronan avsevärt vilket ledde till att exporttillväxten växlade upp rejält. Under resten av 90-talet expanderade exporten mycket kraftigt. I samband med den internationella lågkonjunkturen i början av 2000-talet dämpades exporttillväxten men 2003 tog den fart igen och låg på en hög nivå fram till början av 2008. När sedan finanskrisen slog till så minskade efterfrågan från omvärlden mycket snabbt och den svenska exporten störtdök. 2009 minskade exportvolymen med hela 14 procent vilket var den främsta orsaken till att BNP sjönk kraftigt. Efter de två följande årens återhämtning avtog sedan exporttillväxten betydligt och 2012–2013 var den sett i ett historiskt perspektiv avsevärt lägre än normalt. Under 2014 kom en viss förbättring men ökningstakten låg fortsatt under trend.

Tjänsterna går bättre än varorna

Om man studerar perioden från 1993 fram till idag så är det tydligt att finanskrisen utgör en form av brytpunkt när det gäller den svenska exportens fördelning mellan varor och tjänster. Fram till 2007 ökade exporten av varor och tjänster i ungefär samma takt men därefter har tjänsteexporten gått betydligt bättre.

Medan exporten av varor sjönk kraftigt under finanskrisen så backade tjänsterna bara marginellt. Under återhämtningsperioden växte sedan varuexporten snabbare men därefter har tjänsteexportens tillväxt varit betydligt högre. Som en jämförelse så var tjänsteexporten mätt i volym 28 procent högre 2014 än 2007 medan motsvarande utveckling för varorna var 2 procent. Under denna period ökade tjänsternas andel av den totala exporten från 24 till 30 procent. Tjänsteexportens betydelse för den svenska ekonomin har därmed ökat och under de tre senaste åren så har den i genomsnitt lämnat det näst största bidraget till BNP-tillväxten, efter hushållskonsumtionen.

Exportens volymutveckling
Index 1993=100

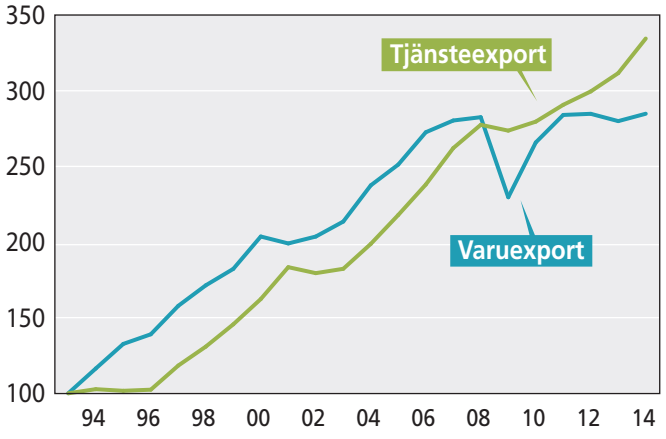

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. 2014*

Stora varugrupper har utvecklas svagt

För att ytterligare analysera varuexportens utveckling så studeras utvecklingen fördelad på varugrupper. I nationalräkenskaperna (NR) finns dessa inte att tillgå i referensårspriser utan enbart i löpande priser samt i föregående års prisnivå. Det gör att vi inte kan följa utvecklingen över tid i fasta priser och därför baseras analysen härifrån och framåt på värden istället för volymer. Totalt sett har varuexporten mätt i löpande priser ökat med 11 procent under den studerade perioden. För alla de fem största varugrupperna 2007 hade exporten dock minskat 2014.

Export av de tio största varugrupperna
Värden i miljarder kronor

Position 2007	*Varugrupp*	*Export 2007*	*Export 2014*	*Förändring i procent*	*Position 2014*
1	Motorfordon	189,1	160,5	–15,1	1
2	Övriga maskiner	166,5	159,2	–4,4	2
3	Datorer, el- o optikvaror	163,8	116,9	–28,6	3
4	Metaller	101,7	77,0	–24,3	7
5	Massa o papper	97,2	96,0	–1,3	4
6	Kemiska produkter	63,0	79,7	26,6	6
7	Läkemedel	62,1	67,4	8,4	8
8	Stenkol o raff. petroleumpr.	56,8	86,3	52,1	5
9	Elapparatur	53,4	59,1	10,8	9
10	Metallvaror	38,3	38,5	0,5	11

Källa: Nationalräkenskaperna

Den största varugruppen motorfordon har haft en svag utveckling och dragit ned värdet på den totala varuexporten mycket. Det som bidragit mest nedåt är dock gruppen datorer, elektronikvaror och optik där en stor del av nedgången förklaras av sjunkande priser. Även exporten av metaller har minskat påtagligt. Om vi fortsätter nedåt i tabellen och studerar de följande fem produktgrupperna så ser det betydligt bättre ut då samtliga uppvisar positiv utveckling. Särskilt stark utveckling visar gruppen stenkolsprodukter och raf-

finerade petroleumprodukter (som nästan uteslutande utgörs av raffinerade petroleumprodukter). En bidragande orsak till detta är att priserna har ökat. Även kemiska produkter har gått bra och ökat starkt under perioden.

Utvecklingen under perioden har inneburit positionsbyten på listan över de tio största produktgrupperna. Topp tre är intakt men därefter har det möblerats om en del. Metaller har rasat ned från fjärde till sjunde plats medan stenkols- och raffinerade petroleumprodukter klättrat från åttonde till femte plats.

Värdeutveckling för de tio största varugrupperna
Export 2014 jämfört med export 2007, miljarder kronor

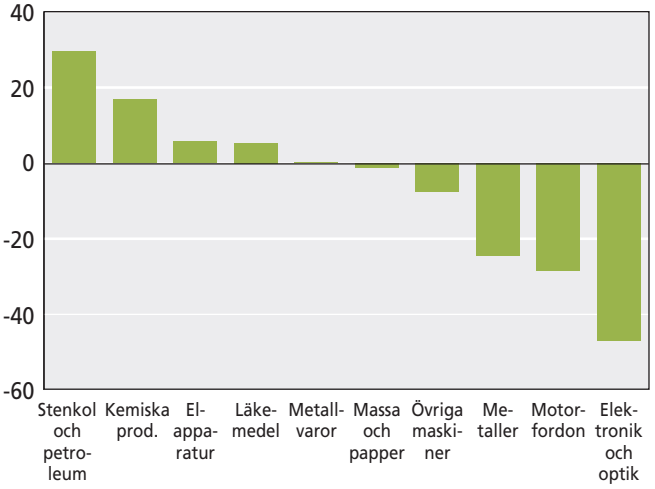

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. 2014*

Som en konsekvens av att handeln med flera av våra största exportvarorvaror utvecklats svagt så har Sveriges varuexport blivit mindre koncentrerad till dessa. De fem största produktgruppernas andel av den totala varuexporten har sjunkit från 59 till 50 procent och andelen för de tio största har sjunkit från 82 till 77 procent.

Kraftigt ökad export till Kina

En ytterligare aspekt som är intressant att studera är hur exportutvecklingen varit till olika mottagarländer. Uppgifter om detta finns i SCB:s undersökning utrikeshandel med varor. Exportvärdena i denna undersökning skiljer sig en del från NR på grund av delvis annorlunda värdering samt att NR gör justeringar för trepartshandel och lönebearbetning i utlandet.

I fråga om mottagarland kan vi konstatera att bland de fem största exportmarknaderna 2007 så är det bara till Norge som försäljningen har ökat. Till alla de övriga var varuexporten istället lägre 2014 än 2007 och allra sämst utveckling visade USA. Värt att påpeka är dessutom att försäljningen dit ökade markant 2014 och om man istället hade studerat 2013 så hade utvecklingen varit ännu sämre. Sett över hela perioden skiljer Storbritannien ut sig då exporten dit utvecklades relativt bra fram till 2012. Året därpå föll den dock mycket kraftigt och även om en återhämtning kom 2014 så var exporten till Storbritannien då fortsatt betydligt lägre än 2012.

Bland länderna på plats sex till tio är utvecklingen skiftande med en riktigt svag utveckling för exporten till Frankrike och en hygglig ökning till Finland. Det som främst sticker ut är dock den starkt ökade exporten till Kina. Till skillnad mot samtliga övriga marknader så sjönk exporten dit inte alls under finanskrisen utan fortsatte att växa i hög fart ända fram till 2011. Därefter har dock tillväxten avtagit helt och de senaste åren verkar exporten till Kina ha stabiliserats.

Varuexport till de tio största mottagarländerna
Värden i miljarder kronor

Position 2007	*Land*	*Export 2007*	*Export 2014*	*Utveckling i procent*	*Position 2014*
1	Tyskland	118,9	112,3	–5,5	2
2	Norge	107,3	118,2	10,2	1
3	USA	86,5	75,9	–12,3	6
4	Danmark	83,7	77,9	–7,0	4
5	Storbritannien	81,7	80,4	–1,5	5
6	Finland	71,0	79,0	11,3	3
7	Nederländerna	57,6	56,4	–2,2	7
8	Frankrike	57,2	49,3	–13,9	9
9	Belgien	52,3	50,0	–4,4	8
10	Kina	22,2	39,8	79,6	10

Källa: Utrikeshandelsstatistiken

Som vi kan se ovan så bestod topp tio-listan över de tio största mottagarländerna 2014 av samma länder som 2007 men precis som för varugrupperna så har det förekommit en del positionsbyten. Norge har övertagit förstaplatsen och Finland har klättrat från sjätte till tredje plats. Kina har trots den stora ökningen inte avancerat på listan utan ligger kvar på tionde plats. Avståndet upp till niondeplatsen har dock minskat från 30 till 9 miljarder kr. Det största tappet står USA för som gått från tredje till sjätte största exportmarknad.

Exportutvecklingen till de olika länderna går delvis att koppla ihop med den ekonomiska utveklingen i respektive land men i några fall är det svårt att se ett samband. Exempelvis så är det förvånande att exporten till Finland gått så pass bra då den finländska ekonomin utvecklats riktigt dåligt. Även den svaga exportutvecklingen till USA är överraskande då BNP-tillväxten där varit betydligt bättre än i Europa. För att försöka förstå vad det är som driver utvecklingen till respektive land så studeras nedan kombinationen av de tio största exportvarorna och de tio största exportmarknaderna.

Svag motorfordonsexport till USA

Den svaga exportutvecklingen till USA förklaras främst av en kraftigt minskad försäljning av motorfordon. Den mer än halverades under finanskrisen och har sedan i stort sett legat still. Exporten av farmaceutiska basprodukter och läkemedel har minskat med drygt en fjärdedel och lämnar även den ett stort negativt bidrag. Nedgången för exporten till Tyskland är bred med minskningar för sju av tio varugrupper. Störst negativ påverkan har metaller och motorfordon haft. Till Frankrike har exporten minskat för alla stora produktgrupper utom raffinerade petroleumprodukter. Det som drar ner mest är motorfordon samt farmaceutiska basprodukter och läkemedel. Den säregna utvecklingen för exporten till Storbritannien förklaras av raffinerade petroleumprodukter som fram till 2012 växte mycket men 2013 sjönk mycket kraftigt.

Den ökade exporten till Norge förklaras till största delen av elapparatur. Även elektronikvaror har ökat relativt mycket och lämnar ett betydande positivt bidrag. Exportuppgången till Finland beror nästan uteslutande på raffinerade petroleumprodukter som efter att ha legat stilla fram till 2011 steg markant de två följande åren. I fjol sjönk den visserligen tillbaka mycket men var trots det nästan fem gånger så stor som 2007. Bland de övriga produktgrupperna är utvecklingen i huvudsak negativ. Exportuppgången till Kina är bred och omfattar nio av de tio största varugrupperna. Mest uppseendeväckande är utvecklingen för farmaceutiska basprodukter och läkemedel som mer än tiodubblats. Denna uppgång står i särklass men även flera andra produktgrupper har ökat mycket starkt. Metallvarorna har nästan tredubblats och ytterligare fyra produktgrupper har mer än fördubblats.

Starkt ökad export av datakonsulttjänster

Tjänsteexporten har som nämnts ovan gått betydligt bättre än varuexporten efter finanskrisen. Mätt i löpande priser var den drygt 37 procent högre 2014 än 2007. Bland de tio tjänstetyper som vi exporterar mest av är utvecklingen till övervägande del positiv med sju som uppvisar ökningar medan tre har minskat. Det som ökat mest är exporten av datakonsultjänster som mer än fördubblats under perioden. Exporten av huvudkontorstjänster har ökat nästan lika mycket procentuellt sett men då den är betydligt mindre så har den inte haft lika stor påverkan på den totala tjänsteexporten. Även uthyrning och leasing samt resevaluta har ökat starkt och lämnat betydande positivt bidrag. Uppgången för den totala tjänsteexporten har främst motverkats av nedgångar för magasinerings- och varulagringstjänster samt forsking och utveckling (FoU).

Export av de tio största tjänstegrupperna
Värden i miljarder kronor

Position 2007	Varugrupp	Export 2007	Export 2014	Förändring i procent	Position 2014
1	Resevaluta	64,6	88,0	36,1	2
2	Datakonsulttjänster	41,6	87,0	108,9	1
3	Uthyrning o leasing	38,3	69,4	81,33	3
4	Magasiner. o varulagr.	37,7	31,8	–15,7	5
5	Sjötransport	29,6	28,8	–2,7	6
6	Huvudkontor o rådgivn.	27,1	56,4	108,4	4
7	Forskning o utveckling	21,0	16,7	–20,7	9
8	Arkitekt o tek. konsulttjänst.	20,4	20,8	2,0	7
9	Bank- o fondtjänster	15,8	18,7	18,1	8
10	Resetjänster	11,2	14,8	32,2	10

Källa: Nationalräkenskaperna

Topp tio-listan över de största tjänstegrupperna hade samma sammansättning 2014 som 2007 men den inbördes rankningen hade förändats en del. Datakonsulttjänsterna har tack vare den stora ökningen klättrat från andra till första plats och petat ned resevalutan (utländska medborgares konsumtion i Sverige). Huvudkontorstjänsterna har klättrat två placeringar och är nu fjärde största produktgrupp medan FoU tappat från sjunde till nionde plats.

Värdeutveckling för de tio största tjänstegrupperna
Export 2014 jämfört med export 2007, miljarder kronor

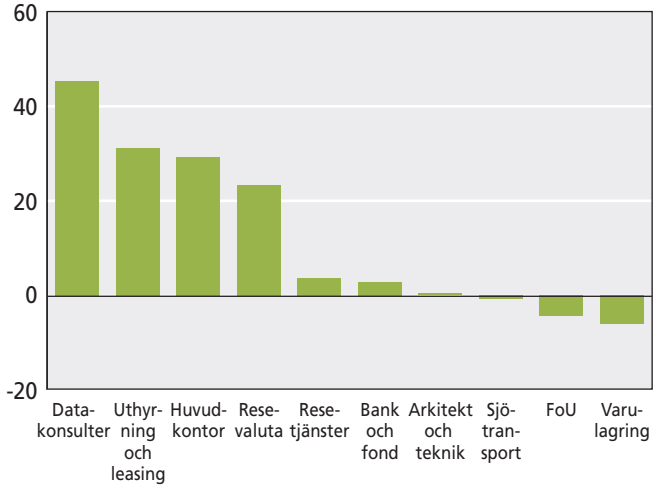

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. 2014*

Till skillnad mot varorna så har tjänsteexportens sammansättning under perioden blivit mer koncentrerad till ett fåtal tjänstegrupper. En mycket stor del av tillväxten kommer från de tre största grupperna som utökat sin andel av den totala tjänsteexporten med tio procentenheter och nu utgör nästan häften.

Norge och USA dominerar tjänsteexporten

Även för tjänsteexporten studeras fördelningen på mottagarländer. Uppgifter om detta har inhämtas från betalningsbalansen. Även där finns en del avvikelser jämfört med NR på grund av en delvis annorlunda värdering. Betalningsbalansstatistiken visar att exporten har ökat till alla de fem största mottagarländerna 2007. De två största, Norge och USA, har bidragit klart mest till den totala uppgången men även till våra övriga nordiska grannländer har tjänsteexporten ökat mycket. Bland länderna på plats sex till tio på topplistan har exporten till Tyskland ökat mest mätt i värde medan Nederländerna har den största procentuella ökningen. Även exporten till Schweiz har gått starkt. Till Spanien har tjänsteexporten däremot sjunkit.

Tjänsteexport till de tio största mottagarländerna
Värden i miljarder kronor

Position 2007	Land	Export 2007	Export 2014	Utveckling i procent	Position 2014
1	Norge	45,1	70,5	56,3	1
2	USA	40,9	59,2	44,7	2
3	Storbritannien	34,8	38,2	9,8	4
4	Danmark	24,7	34,3	38,9	5
5	Finland	24,6	33,9	37,8	6
6	Tyskland	23,7	41,5	75,1	3
7	Frankrike	22,7	25,4	11,9	7
8	Schweiz	16,5	25,1	52,1	8
9	Spanien	9,7	5,9	–39,2	17
10	Nederländerna	9,6	20,4	112,5	9

Källa: Betalningsbalansstatistiken

På topp tio-listan över de största mottagarländerna har det inte hänt så mycket. Den största förändringen är att Tyskland

avancerat från sjätte till tredje plats och att Spanien åkt ut från listan. Ny på topp tio är istället Irland som avancerat från trettonde till tionde största mottagarland.

Datatjänster till USA drar upp mest

Även för tjänsterna studeras kombinationen av länder och tjänstegrupper. Då betalningsbalansen använder en annan nomenklatur än NR så går det dock inte att använda NR:s tjänstegrupper. Istället studeras utvecklingen för de tio största tjänsteslagen enligt betalningsbalansens klassificering.

Orsaken till att tjänsteexporten till Norge ökat så mycket är resevalutan. Den utgör drygt hälften av den totala tjänsteexporten till Norge och stod för merparten av uppgången från 2007 till 2014. En förklaring till detta är gränshandeln som under perioden har växt avsevärt. Även finansiella tjänster och övriga affärstjänster lämnar relativt stora bidrag men inte i närheten av resevalutan Uppgången för exporten till USA härrör från stora ökningar för två stora tjänstegrupper medan de övriga totalt sett minskat. Det största bidraget kommer från tele,- data- och informationstjänster som ökat mycket kraftigt. Den andra gruppen som bidrar uppåt är nyttjande av immateriella rättigheter. Exportuppgången till Tyskland är mer jämnt fördelad med relativt stora uppgångar för flera grupper. Det som ökat mest både i procent och i värde är nyttjande av immateriella rättigheter. Andra grupper som lämnat betydande bidrag är övriga affärstjänster, resevaluta samt tele-, data- och informationstjänster. Till både Danmark och Finland består ökningen främst av finansiella tjänster, resevaluta och övriga affärstjänster. Att tjänsteexporten till Spanien sjunkit beror främst på att resevalutan minskat kraftigt.

Kontaktperson: Thomas Bjurenvall, 08-506 945 74

Valutakursen och inflationen

Valutakursens påverkan på importprisindex

Sverige är ett litet land med stor utrikeshandel. En stor del av de varor som svenska hushåll köper importeras från andra länder. Det är därför lätt att tro att den svenska inflationen i hög grad påverkas av växelkursförändringar via importpriser. Hur priset på importerade produkter påverkas av förändringar i valutakursen analyseras i denna artikel. Detta studeras genom att jämföra kronidexet KIX med importprisindex (IMPI). Det visar sig att korrelationen mellan dessa index är relativt låg på aggregerad nivå, men att prisförändringar i delgrupperna konsumtionsvaror och investeringsvaror korrelerar väl med förändringar i valutakorgen.

Vi vill med denna artikelserie undersöka korrelationen mellan de prisförändringar som de svenska hushållen möter (konsumentprisinflationen) och den svenska kronans växelkurs. Sambandet mellan växelkursförändringar och ändrade konsumentpriser är inte direkt utan påverkan går genom prisförändringar på produkter i importled (importprisprisindex). Privat direktimport mäts inte i konsumentprisindex (KPI) och den enda vägen för växelkursen att påverka KPI-inflationen är således via importerande företag vilka mäts i importprisindex.

Syftet är att öka förståelsen för förloppet av inflationens utbredning från tidigare led till slutkonsument och, om möjligt, förbättra förutsättningarna att förutse den svenska konsumentprisinflationen. En ökad förståelse för sambandet mellan olika variabler kan också användas av SCB vid granskning av KPI och importprisindex och vid imputering av saknade objekt.

Denna första del behandlar korrelationen mellan växelkursen och importprisindex. I nästa nummer av Sveriges Ekonomi kommer nästa del i analysen presenteras, då fokus ligger på importprisernas påverkan på KPI.

Valuta

I analysen ges valutaförändringen av kronindexet KIX. KIX är ett effektivt kronindex som baseras på de ingående valutornas betydelse för svensk utrikeshandel. Vikterna uppdateras årligen med ett års eftersläpning. Den i särklass viktigaste valutan är euron med 46 procent av vikten. År 2007 uppdaterades valutakorgen till att även inkludera Brasilien, Ryssland och Indien tillsammans med OECD-länderna och Kina. KIX publiceras av både Riksbanken och Konjunkturinstitutet[1].

Handelsvägt valutakursindex
Procentuell förändring från motsvarande månad föregående år

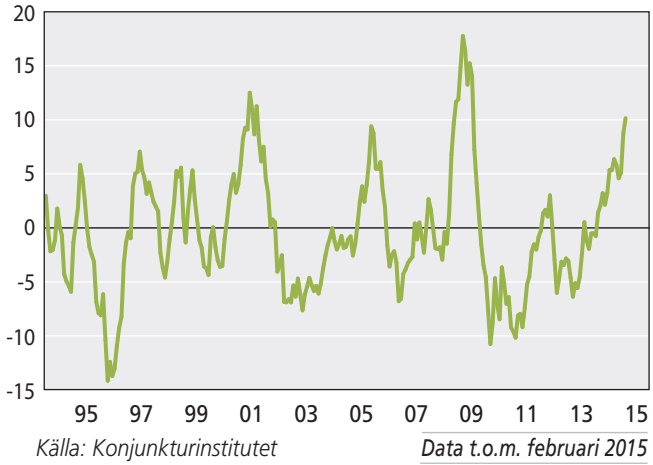

Källa: Konjunkturinstitutet *Data t.o.m. februari 2015*

1 För mer information om KIX se Konjunkturinstitutets hemsida: www.konj.se/kix

Importprisindex

För att mäta prisförändringar på importerade produkter används indexet importprisindex (IMPI) som tas fram av prisenheten på SCB. Det är en urvalsundersökning där populationen består av företag som bedriver utrikeshandel. IMPI består av ca 1 800 mätningar fördelade på ca 800 företag. Aggregatet IMPI sträcker sig över SNI-avdelning B–E[1] .

SNI-avdelningarna och dess vikter i IMPI
Procent

Avdelning	*Vikt*
B Produkter från utvinning av mineral	14,9
C Tillverkade varor	83,4
D El, gas, värme och kyla	0,5
E Vatten och avfall	1,1

Källa: Producentprisindex

Ett prisindex ska idealt fånga den rena prisrörelsen i ett aggregat och skala bort allt annat. Kvantitets- och kvalitetsförändringar ska alltså inte slå igenom i prisindex och dessa justeras bort så gott det går med olika metoder. Främsta användningsområde för IMPI är för fastprisberäkning av utrikeshandel och BNP, ekonomisk analys samt reglering av avtal.

Uppgiftslämnarna, d.v.s. företagen, väljs ut utifrån en kategori av produkter de handlar med och väljer därefter själva vilken produkt, och importland, som ska följas inom denna kategori, med direktivet att det ska vara en representativ transaktion som följs. Uppgiftslämnarna ombeds att lämna prisuppgifter i den valuta som transaktionen sker i men många väljer att själva räkna om till svenska kronor. För de mätningar som noteras i främmande valuta används Tullverkets omräkningskurser för att räkna om till svenska kronor. Dessa kurser baseras på dagskursen tredje onsdagen i månaden, med viss korrigering om valutan har avvikit med mer än 5 procent under mätmånaden. Anledningen till att Tullverkets kurser används är att det är vad som används för uppgifterna i undersökningen om utrikeshandel och prisstatistiken avser att spegla dessa uppgifter.

Sambandet mellan Kronindex och IMPI

Förändringen i KIX och IMPI korrelerar relativt lite (0,37) även om den är betydligt starkare under vissa perioder. De senaste sex månaderna har korrelationen försvagats betydligt till följd av att det lägre oljepriset påverkar IMPI kraftigt nedåt för tillfället. En perfekt korrelation på 1,0 skulle indikera att enbart valutakursen påverkar IMPI (och att de underliggande produkternas pris ligger stilla). En förklaring till den låga korrelationen kan vara att valutan registreras på ett annat sätt i Tullverkets kurser än i KIX, men detta borde endast påverka marginellt. En annan förklaring kan vara att den valutakorg som används i IMPI, och vars innehåll styrs av uppgiftslämnarna, inte matchar KIX. Detta är svårt att kontrollera då många uppgiftslämnare själva räknar om valuta till svenska kronor, och SCB har inte full kontroll över vilka valutor som ingår i IMPI.

Importprisindex och handelsvägt valutakursindex (KIX)
Procentuell förändring från motsvarande månad föregående år

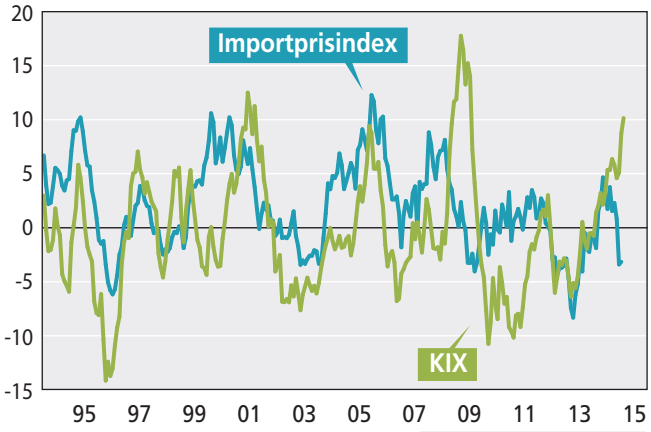

Källa: Producentprisindex och Konjunkturinstitutet
Data t.o.m. februari 2015

En annan aspekt är att vissa delar i IMPI har en högre korrelation med KIX än andra. Analysen behöver därför förfinas, vilket görs i följande avsnitt.

En alternativ gruppering

Inom ekonomisk statistik finns en alternativ uppdelning av varor enligt Main industrial groupings (MIG). Det finns fyra MIG som främst tillämpas på IMPI; Investeringsvaror, Insatsvaror, Energirelaterade varor samt Konsumtionsvaror, se tabellen nedan.

MIG och andel av IMPI
Procent

MIG	*Vikt*
Konsumtionsvaror	19,5
Investeringsvaror	31,2
Insatsvaror	29,4
Energirelaterade varor	19,9

Källa: Producentprisindex

Lägre priser på energivaror drar ned IMPI

Utifrån MIG-grupperingen är det tydligt vad som driver IMPI för tillfället. I diagrammet nedan visas det relativt stora negativa bidraget från de energirelaterade varorna på importprisindexinflationen de senaste 6 månaderna, till följd av det lägre oljepriset. Samtidigt har konsumtionsvarorna, insatsvarorna och investeringsvarorna påverkat uppåt sedan inledningen av 2014. Importprisindex exklusive de energirelaterade varorna har i årstakt ökat med i genomsnitt cirka 2,5 procent under 2014 och med närmare 4 procent i genomsnitt de senaste 6 månaderna.

1 Prisindex för avdelning A Produkter från jordbruk, skogsbruk och fiske beräknas också men ingår inte i aggregatet IMPI.

Importprisindex (B–D) uppdelat efter MIG
Procentuell förändring från motsvarande månad föregående år och effekt från olika aggregat

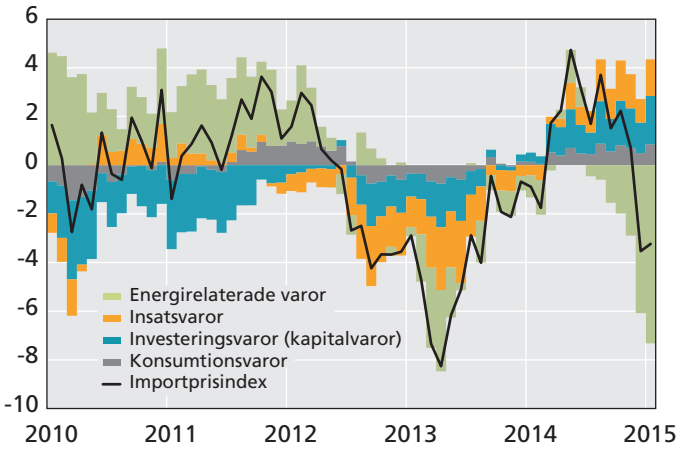

Källa: Producentprisindex *Data t.o.m. januari 2015*

Korrelation mellan KIX och MIG

I de olika MIG är det olika faktorer som driver prisutvecklingen. Prisutvecklingen på de energirelaterade varorna styrs till största del av världsmarknadspriset på olja. På liknande sätt påverkas prisutvecklingen för en stor del av insatsvarorna av internationella råvarupriser och börspriser såsom järnmalm, koppar, trä och gummi. För insatsvaror och energirelaterade varor är korrelationen med KIX låg, vilket kan ses nedan i tabellen.

Korrelation mellan KIX och MIG

MIG	*Korrelation med KIX (1994–)*
Konsumtionsvaror	0,71
Investeringsvaror	0,85
Insatsvaror	0,31
Energirelaterade varor	–0,17

Källa: Producentprisindex

Prisutvecklingen för investeringsvaror och konsumtionsvaror påverkas i högre grad av växelkursförändringar. Korrelationen med förändringen i KIX är relativt hög för båda dessa grupper över den senaste 20-årsperioden, se tabellen ovan och diagrammet nedan.

Konsumtions- och investeringsvaror och KIX
Procentuell förändring från motsvarande månad föregående år

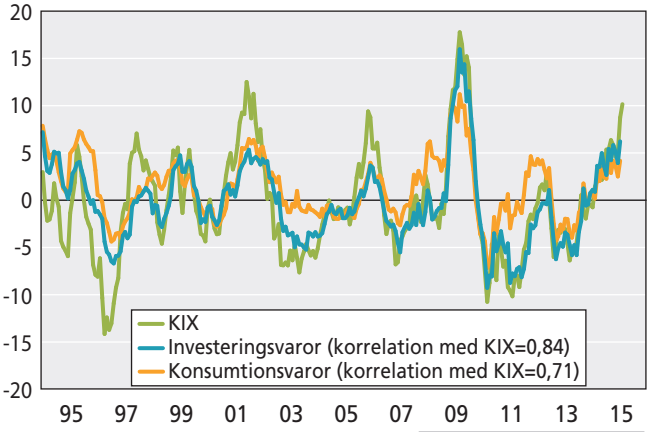

Källa: Producentprisindex och Konjunkturinstitutet *Data t.o.m. februari 2015*

Genomgången ovan indikerar att heterogena grupper verkar ha högre korrelation med valutakorgen än homogena. Detta är naturligt eftersom om det är en homogen prisutveckling på den underliggande varugruppen så dominerar valutakurseffekten. Det vill säga att om prisutvecklingen på varorna som ingår i aggregatet rör sig åt olika håll tar dessa prisrörelser ut varandra vilket gör att valutans genomslag blir tydligare. På samma sätt verkar korrelationen med valutakorgen minska för mindre förädlade varor och råvaror. Priser på dessa varor är ofta väldigt volatila vilket också kan dominera över valutakurseffekten. Det är också troligt att handelsvalutor inom insatsvaror och energirelaterade varor avviker från KIX.

Gruppen konsumtionsvaror är särskilt intressant för nästa steg i analysen om sambandet mellan IMPI och KPI. Det görs därför en vidare borrning i denna del i följande avsnitt.

Konsumtionsvaror

Ett flertal av konsumtionsvarorna korrelerar relativt väl med KIX, däribland de stora grupperna livsmedel (inklusive dryck och tobak) och kläder och skor (inklusive textilier). Det är framförallt läkemedel m.m. och den brokiga övrigt-gruppen som korrelerar i mindre grad. Två faktorer kan förklara den låga korrelationen för gruppen läkemedel; dels påverkas priserna starkt av patent och när patenten går ut; dels förekommer det mycket transferpriser i branschen, det vill säga internpriser inom internationella företag. Dessa faktorer kan minska korrelationen med växelkursen.

Korrelation mellan KIX och olika konsumtionsvaror

MIG-grupp	*Vikt procent*	*Korrelation med KIX (2000–)*
Konsumtionsvaror	**100**	**0,80**
Livsmedel	30	0,50
Drycker	5	0,58
Tobak	1	0,14
Kläder, skor och textilier	20	0,76
Läkemedel m.m.	16	0,32
Hemelektronik, foto m.m.	7	0,68
Hushållsmaskiner och apparater	5	0,75
Möbler	6	0,68
Övrigt (delar av SPIN 32)	5	0,31
Diverse	5	0,72

Källa: Producentprisindex

I denna tabell är det intressant att se att aggregatets korrelation med valutakorgen är högre än samtliga ingående delars. Aggregatets valutafördelning speglar förmodligen KIX bättre än de olika delarnas valutafördelning. Detta indikerar att för att söka korrelation inom finare aggregat måste större noggrannhet ägnas åt vilka valutor som ska ingå i analysen.

Sammanfattande kommentarer

Det finns en relativt låg korrelation mellan förändringen i KIX respektive totala IMPI. Anledningen till detta är att vissa delar av IMPI korrelerar väldigt dåligt och förfinas analysen hittas en relativt god korrelation mellan förändringen i grupperna konsumtionsvaror och investeringsvaror och förändringen i valutakorgen. Nästa steg i analysen kommer vara att matcha IMPI med importerade varor i KPI. Utgångspunkten blir då framför allt konsumtionsvarorna inom IMPI.

Kontaktpersoner: Peter Nilsson, 08-506 942 21 och Christian Schoultz, 08-506 946 23

Balansräkningar och konjunktur

Balansräkningarnas kopplingar till investeringar

De senaste årens investeringskonjunktur är ovanligt svag jämfört med liknande historiska perioder, vilket konjunkturbedömare främst förklarar med en svag omvärldskonjunktur och ett lågt kapacitetsutnyttjande. I den här artikeln kopplas investeringarnas utveckling till poster i balansräkningen som lån, vinst och finansiella bolags tillgångar. I korthet kan dagens dämpade investeringskonjunktur kopplas till svag vinst- och låneutveckling inom företagen.

Bankers utlåning till icke-finansiella företag har de senaste tre åren endast ökat med 0,5 procent, samtidigt som vinsterna har fallit. Detta kan jämföras med åren 2004–07 då fasta bruttoinvesteringar såväl som vinster ökade med 8 procent i genomsnitt per år och banklånen till icke-finansiella företag ökade med 11 procent. De positiva sambanden mellan lån/vinst och investeringar på makronivå backas upp av analys gjord på branschnivå för åren 2001–12. Ett resultat av branschanalysen är att inte bara vinstutvecklingen i aktiebolag kan förklara investeringstillväxten utan även vinstutvecklingen i andra bolagsformer (enskilda näringsidkare, handelbolag och kommanditbolag).

Att knyta information i balansräkningar till makroekonomiska variabler är inte särskilt vanligt. Det kan bero på att finansiella transaktioner mäts i löpande priser medan makroekonomiska variabler ofta presenteras i fasta priser. Under perioden 1994–2014 har variationen i fasta bruttoinvesteringar inte avvikit särskilt mycket beroende på om man mätt i löpande eller fasta priser. Vi utnyttjar detta faktum då vi kopplar finansiella transaktioner till fasta bruttoinvesteringar i löpande priser som i sin tur länkas till fasta bruttoinvesteringar i fasta priser.

Bakgrund

Makroekonomi och konjunktur förknippas normalt med den reala ekonomin och variabler som real BNP-, konsumtions-, investerings-, utrikeshandels- och sysselsättningstillväxt. BNP och försörjningsbalans i fasta priser används ofta som bas för att göra konjunkturprognoser. Räntor, växelkurser och tillgångspriser ses som centrala variabler för att förklara variationer i det reala konjunkturskeendet. Balansräkningar, d.v.s. uppgifter över sektorers tillgångar och skulder, är inte centrala i konjunkturanalyser utan viktigare som input i arbetet med finansiell stabilitetsanalys. Syftet med den här artikeln är att påvisa kopplingar mellan den reala och finansiella ekonomin som inte är lika empiriskt belysta. I synnerhet hur balansräkningar *kontinuerligt* interagerar med konjunkturen och då avses stockarnas värden för tillgångar och skulder samt deras förändring i form av transaktioner. Frågan är inte ny men har oftast väckts i samband med finansiella kriser snarare än under normala konjunkturfaser. Exempelvis analyserades den svenska och finländska finanskrisen i början av 1990-talet från ett balansräkningsperspektiv av ekonomen Hans T:son Söderström. Hans slutsats var att hushåll och företag hade överskuldsatt sig vilket gick bra så länge som fastighetspriserna ökade. När prisbubblan sprack tvingades de anpassa sina balansräkningar genom att spara mer och konsumera/investera mindre. Effekten blev en rejäl lågkonjunktur med flera år av fallande BNP.

Efter den senaste finanskrisen tyder mycket på att balansräkningarnas roll i samhällsekonomin har ökat. Finansiell stabilitetsanalys har blivit ett viktigare ekonomiskt politikområde och i den analysen är balansräkningar viktiga.

Inspiration till artikeln har bl.a. hämtats från den österrikiske ekonomen Joseph Schumpeters ”Theory of Economic Development”. I korthet ställer han en ekonomi kännetecknad av rutiner och stabilitet mot en ekonomi där entreprenörer bryter sig in i kretsloppet och genomför nya kombinationer och innovationer av redan existerande produkter. Samtidigt slås mindre produktiv verksamhet ut genom s .k. ”Creative Destruction” . I den förra ekonomin förser individer företagen med arbetskraft så att de kan genomföra produktion och betalar lön till individerna. Dessa kan sedan köpa de producerade produkterna. Produktion och inkomster är lika stora och stabila och varken sparande eller finansmarknad förekommer. Den senare ekonomin präglas av instabil produktion. För att entreprenören ska lyckas bryta sig in på marknaden krävs köpkraft. Enligt Schumpeter behövs en kreditmarknad då förstagångsentreprenören antas sakna andra medel som t. ex. upparbetade vinster och behöver kredit för att kunna starta upp sin verksamhet. I praktiken existerar vinster varför de också ska ses som en källa till innovationer och investeringar.

En teoretiskt närbesläktad och kanske mer direkt koppling mellan krediter och ekonomisk utveckling (t. ex. i form av investeringar) ges av sambandet att penningmängd gånger pengars omloppshastighet (M*V) är lika med nominell BNP. Sambandet som historiskt tidvis fått stort praktiskt genomslag har mer eller mindre fallit i glömska de senaste decennierna. Ett skäl bland flera har troligtvis varit svårigheter i att definiera begreppet penningmängd. Har man t. ex. definierat pengar såsom bankinlåning har förmodligen inget samband på nominell BNP kunnat påvisas. I Riksbankens skrift ”Den svenska finansmarknaden 2013” står att ”I Sverige ökar penningmängden främst på grund av affärsbankernas utlåning”. Exempel på detta är om en bank beviljar en kund ett banklån. Pengar sätts in på kundens konto hos banken samtidigt som lånet skapar en tillgång i form av ett bolån på bankens balansräkning.

Finansräkenskaperna som speglar balansräkningen i ekonomin har statistiska serier över begrepp som penningmängd, krediter, affärsbankernas utlåning m.m. Finansräkenskaperna är uppdelade enligt ekonomins sektorer icke-finansiella företag, finansiella bolag, hushåll, offentlig sektor och utlandssektorn. Tidsserier över vinster saknas i Finansräkenskaperna (vinster ligger som en del av omvärderingar) varför de hämtas från reala sektorräkenskaper i form av icke-finansiella företags driftsöverskott. Utgångspunkten för arbetet med denna typ av samband är finansiella bolags balansräkningar – tillgångarna matchas mot övriga sektorers skuldsidor. Det kan antas att om en bank lånar pengar till ett företag så kommer företaget att använda lånet, eller en del av det, till att investera. I så motto är det fråga om ett ekonomiskt försvarbart samband. Däremot är orsakssambanden inte lika uppenbara. Att t. ex. ett beviljat lån föregår en investering betyder inte att lånet är det första som händer i orsakskedjan. Det första är snarare så att ett företag kommer på en idé eller innovation. Eller att det kommit på detta tidigare men bestämmer att det nu är rätt tidpunkt att förverkliga idéerna. Finanseringsformen bör snarare ses som ett mellansteg mellan idé och förverkligande.

Svag investeringskonjunktur efter finanskrisen

Sedan finanskrisen har investeringarna liksom ekonomin i stort återhämtat sig långsamt jämfört med tidigare återhämtningsfaser. I diagrammet ser man att de fasta bruttoinvesteringarna var praktiskt taget oförändrade 2012–2013. Under de tre första kvartalen 2014 ökade de med 5 procent samtidigt som BNP ökade med knappa procenten. Det historiska sambandet mellan tillväxt i BNP och fasta bruttoinvesteringar är klart positivt även om investeringarna är mer volatila. Man skulle därför kunna betrakta 2014 som starkare än 2012–2013. Bilden grumlas av att investeringsökningen 2014 till stor del beror på kraftigt ökade bostadsinvesteringar. I diagrammet ses att investeringarna i maskiner, inventarier och vapensystem minskar 2014. Detta aggregat är både starkare korrelerat med BNP-utvecklingen och mer volatilt än bostadsinvesteringarna.

BNP och investeringar
Procent, fasta priser

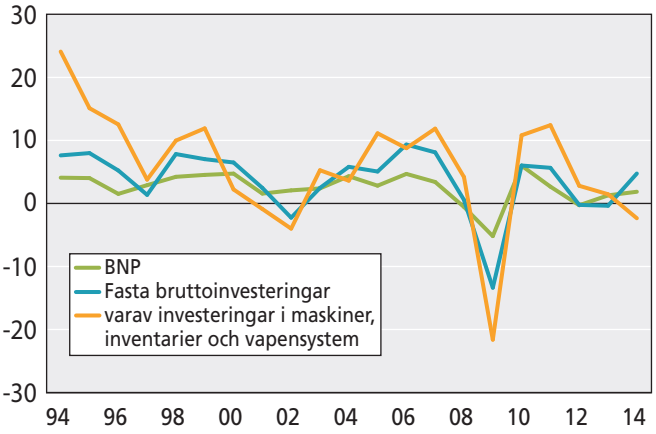

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. 2014*

Några anförda skäl till investeringskonjunkturen är en svag omvärldskonjunktur och ett lågt resursutnyttjande. Finansdepartementet skriver i budgetpropositionen för 2015 att ”När exporten successivt utvecklas starkare 2015, i takt med att omvärldsekonomin växer något snabbare, förväntas dock även industrins och andra varuproducerande branschers investeringsbehov att tillta”. Enligt Konjunkturinstitutets rapport om konjunkturläget från augusti 2014 är ”kapacitetsutnyttjandet i industrin förvisso på väg upp men befinner sig fortfarande på en nivå som inte indikerar ett omfattande investeringsbehov”.

Investeringar sett från balansräkningar

Balansräkningsvariabler mäts i löpande priser och är inte säsongrensade. För att koppla dessa till fasta bruttoinvesteringar används här fasta bruttoinvesteringar i löpande priser utan säsongrensning. I diagrammet ses skillnaden mellan hur fasta bruttoinvesteringar utvecklas mätt i löpande respektive fasta priser under 1994–2004. De båda serierna samvarierar starkt vilket gör att de samband som identifieras i löpande priser kan sägas gälla även för fasta bruttoinvesteringar mätta i fasta priser.

Fasta bruttoinvesteringar
Procentuell förändring från motsvarande kvartal föregående år

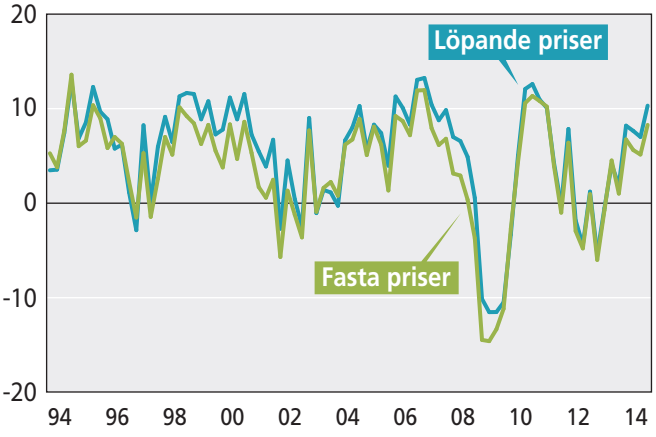

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

VINSTER

I diagrammet ses att sambandet är positivt mellan utvecklingen i vinster och fasta bruttoinvesteringar. En noterbar tendens är att vinstutvecklingens högsta och lägsta nivåer föregår motsvarande för fasta bruttoinvesteringar vid flertalet observationer i tidserien, exempelvis under åren 2001, 2006, 2009 och 2012.

Vinster och investeringar

Procentuell förändring från motsvarande kvartal föregående år, löpande priser

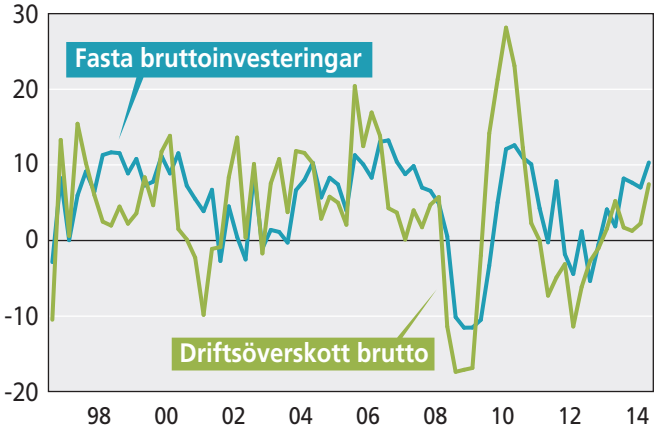

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

LÅN

I diagrammet visas att sambandet är positivt mellan banklån till icke-finansiella företag och fasta bruttoinvesteringar. Även andra aktörer än banker som utlandssektorn och offentlig sektor ger lån till icke-finansiella företag. Sambandet mellan de lånen och investeringar är inte lika starkt alternativt saknas.

Lån och investeringar

Procentuell förändring från motsvarande kvartal föregående år, löpande priser

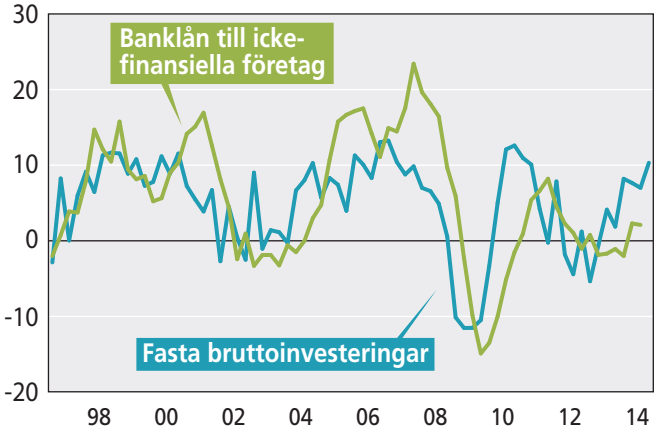

Källa: Nationalräkenskaperna och Finansräkenskaperna *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

ANDRA FINANSIERINGSFORMER

Med andra finansieringsformer (ej lån eller vinster) tänker vi i första hand på ägartillskott av kapital i form av emissioner av värdepapper. Emitterar företag aktier för att finansiera investeringar? Finansräkenskaperna har tidsserier över icke-finansiella företags skulder i form av noterade respektive onoterade aktier. Transaktionerna i dessa serier speglar nyemissioner minus återköp. Vi finner inget samband med fasta bruttoinvesteringar för vare sig noterade eller onoterade aktier.

Ett samband inom balansräkningen vid sidan om lån och vinster utgår från finansiella bolags tillgångssidor. När dessa bolag ökar tillgångarna andra än lånetillgångarna så påvisas en dämpning av tillväxten i fasta bruttoinvesteringar och vice versa. Det är då fråga om ökade transaktioner (inte omvärderingar) inom tillgångsslagen aktier, fonder, räntepapper, kassa/inlåning, Det är intuitivt svårare att förklara varför något påverkar något annat negativt än positivt. Vi tänker oss en undanträngningseffekt: om t. ex. en bank ökar tillgångarna i form av kassa/inlåning så kan alternativet att öka lån ha valts bort. Det negativa sambandet förefaller starkare i lågkonjunkturer. Exempelvis ökade de finansiella bolagens aktierelaterade tillgångar 2001–02; under 2008-09 ökade tillgångarna i kassa/inlåning kraftigt (specifikt ökade Riksbanken dessa tillgångar i bankerna kraftigt under 2008:kv4).

Finansiella bolags tillgångar exklusive lån och investeringar

Procentuell förändring från motsvarande kvartal föregående år, löpande priser

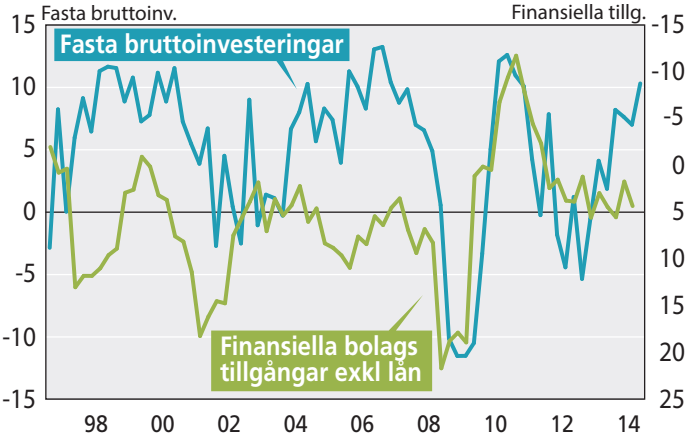

Källa: Nationalräkenskaperna och Finansräkenskaperna *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014*

BALANSRÄKNINGSKVOT (BR-KVOT)

Vi slår ihop de tre variabler som funnits ha samband med fasta bruttoinvesteringar, d.v.s. banklån till icke-finansiella företag, vinster samt finansiella bolags tillgångar andra än lån, till en sammansatt variabel som vi kallar för balansräkningskvot (BR-kvot). Detta görs i syfte att förenkla framställningen och tydliggöra budskapet: det är lättare för ögat att se hur en variabel med balansräkningsinformation förhåller sig till investeringar jämfört med tre. I diagrammet ses att BR-kvoten ökar med knappt en procent 2014:kv3.

Fasta bruttoinvesteringar och balansräkningskvot
Procentuell förändring från motsvarande kvartal föregående år, löpande priser

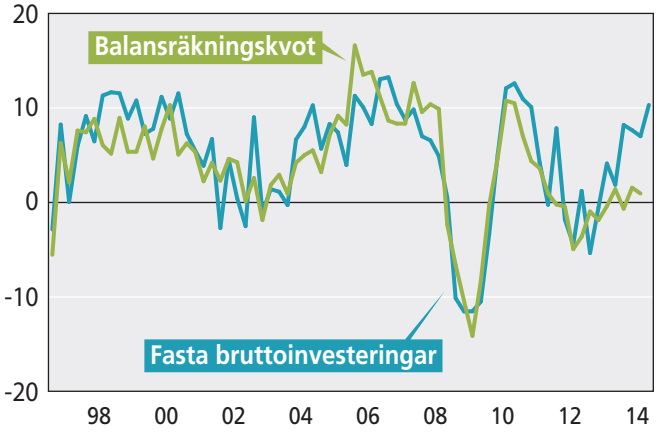

Källa: Nationalräkenskaperna och Finansräkenskaperna samt egna beräkningar

Data t.o.m. fjärde kvartalet 2014

Anm. De tre variablerna som utgör BR-kvoten är banklån och vinster till icke-finansiella företag samt finansiella bolags tillgångar exklusive lån till svenska sektorer exklusive icke-finansiella företag. Alla variabler är mätta enligt procentuell utveckling (å-å) i löpande priser. Kvoten definieras som 0,45 vinst + 0,49* banklån – 0,09* tillgångar exklusive lån utifrån koefficienterna i regressionsanalys*

KOMPLETTERANDE ANALYS PÅ BRANSCHNIVÅ

Analysen hittills har gjorts på makronivå och kvartal utifrån tidsserier i SCB:s Nationalräkenskaper. Det finns liknande tidsserier över balansräkningsdata på branschnivå och år från SCB-undersökningen Företagens Ekonomi. För att kontrollera resultaten på kvartals- och makronivå kompletteras analysen med information på branschnivå och år. I tabellen ses summan av eget kapital, dess fördelning på kapital respektive vinst/resultat samt skulder för alla företag i Sverige 2011–12.

Eget kapital och skulder i svenska företag
Miljoner kronor

	2011	*2012*
Aktiekapital/insatskapital	509 232	492 632
Övrigt bundet eget kapital	558 188	548 599
Balanserad vinst/förlust	3 695 002	4 203 656
Årets resultat	560 182	405 306
Eget kapital enskilda näringsidkare/HB/KB	321 656	333 997
Summa eget kapital	5 644 260	5 984 189
Summa långfristiga skulder	5 010 993	5 030 257
Summa kortfristiga skulder	3 799 695	3 814 082

Källa: Företagens Ekonomi

De sju posterna i tabellen summeras till fyra varefter förändringar mellan 2012 och 2011 beräknas. Detta för att bättre renodla posterna i en kapitalpost, en vinstpost och en skuldpost. Dessa visas i följande tabell. Dessa korresponderar också med de testade balansräkningsposterna i makroanalysen: förändringen av vinst och lån hade ett positivt samband med investeringstillväxten medan förändringen i onoterade och noterade aktier saknade samband. Notera att eget kapital i handelsbolag/kommanditbolag saknar uppdelning på kapital respektive vinst/resultat.

Kapital, vinster och skulder i svenska företag
Förändring 2012, miljoner kronor

	Förändring 2012
Aktiekapital/insatskapital + Övrigt bundet eget kapital	–26 189
Balanserad vinst/förlust + årets resultat	353 778
Eget kapital i handelsbolag/KB/enskilda näringsidkare	12 341
Summa lång- + kortsiktiga skulder	33 651

Källa: Företagens Ekonomi

Vi låter de fyra posterna i tabellen förklara bruttoinvesteringarna under perioden 2001–2012 för 28 branscher. Resultaten som redovisas i nedanstående tabell är en matchning av makroanalysen så till vida att vinst- och skuldutveckling förklarar investeringstillväxten positivt medan förändring av kapital saknar samband. Notera att även förändringen av eget kapital hos enskilda näringsidkare, handelsbolag och kommanditbolag förklarar bruttoinvesteringarna positivt. Då uppdelning på kapital respektive vinst saknas har vi tittat på förändringen av eget kapital 2012 på bolagsnivå. Den klart övervägande delen av förändringen utgörs av vinst för bolag som existerar båda åren medan en mindre del utgörs av att bolag inte existerar båda åren.

En slutsats är att branschanalysen har ett mervärde i sig dels genom att den ger stöd åt analysen på makronivå dels att den visar att även vinster i bolag som inte är aktiebolag är viktiga för att förklara investeringsutvecklingen.

Regressionsresultat av branschanalys där bruttoinvesteringar förklaras under åren 2001–2012

	Koefficienter	*t–kvot*
Konstant	4 851	4,85
Kapital	–0,06	–0,62
Vinst	0,13	3,00
Eget kapital ej AB	6,41	8,28
Skuld	0,25	8,50

Källa: Företagens Ekonomi och egna beräkningar

*Anm. Antal observationer är 336 (12 år * 28 branscher). De förklarande variablerna matchas av posterna i tabell 2 och är uttryckta i termer av årlig förändring. De 28 branscherna har valts ut utifrån de branscher som har största materiella anläggningstillgångar såväl som störst förändring av materiella anläggningstillgångar*

Kontaktperson: Karl-Johan Bergström, 08-506 942 37

Summary

Strong upturn for exports in fourth quarter

GDP growth was 2.1 percent during 2014, which is the highest since 2011. Last year's first quarter was mainly marked by domestic demand, but towards the end of the year, growth was on a broader basis when exports also took off.

GDP rose by 1.1 percent in the fourth quarter, seasonally adjusted and compared with the previous quarter. This is a growth rate that stands up very well internationally. After several weak years, Swedish exports again showed strength and contributed to the significant rise in the Swedish economy during the fourth quarter. This rise coincides with the somewhat improved economic development in the EU and a weaker Swedish krona. Not surprisingly, imports also increased sharply in an environment with a strong domestic demand and the imports-intensive export industry. During the fourth quarter, imports were also boosted by a few non-recurring items. These transactions also lifted investments to the same extent and had no effect on GDP growth. Despite these non-recurring items in imports, foreign trade contributed slightly positively to the seasonally adjusted GDP development.

Gross domestic product (GDP)
Percent change from previous quarter. Seasonally adjusted

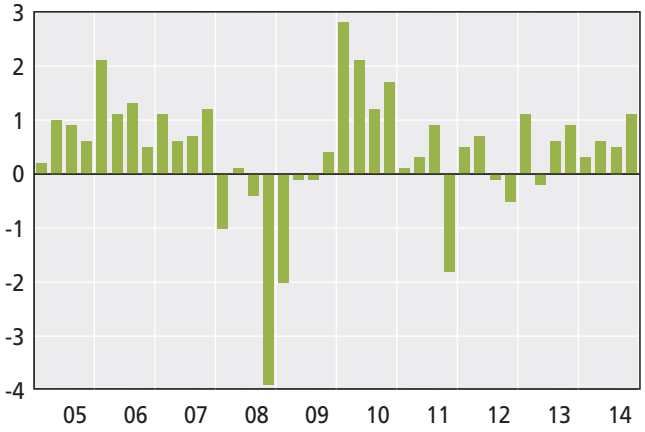

Source: National accounts

Data up to and including fourth quarter 2014

At the same time, there was value added growth in business, which is probably associated with an increased export demand. The industry for goods production was stronger than for service production, and was lifted both by the manufacturing industry and the construction industry. Labour productivity improved in all of industry, and new orders for industry increased on the domestic market as well as abroad. Expectations in industry continued to be optimistic and many sectors believe in an increased demand and employment in the future.

After a weak third quarter household consumption accelerated again in the fourth quarter, increasing in seasonally adjusted figures by 1.0 percent compared to the quarter before. The positive trend for the purchase of cars and other durable goods continued. High disposable incomes allowed households to increase their savings, despite increased consumption.

Gross fixed capital formations were also strong, driven mainly by investments in housing. In addition, research and development investments rose considerably by items considered to be non-recurring. Investments in inventory held back GDP growth by 0.1 percent compared to the quarter before.

Sweden's economy – a statistical perspective also includes three feature articles. The first article studies how Swedish exports have developed after the financial crisis. The next article also concerns foreign trade by illustrating the connection between exchange rates and inflation. The third article analyses the link between the financial accounts and the real accounts. Regression analysis shows the connection between items in enterprises' balance sheet and investments.

ANSVARIG UTGIVARE
Monica Nelson Edberg

FRÅGOR OM INNEHÅLLET I DENNA PUBLIKATION

Peter Buvén, redaktör	08-506 945 28
Magnus Saltveit, redaktör	08-506 949 84
Maria Schoultz, redaktör	08-506 940 74
Johannes Holmberg	08-506 945 11
Jenny Lidmark	08-506 944 42
Marcus van der Poll	08-506 947 62

MEDSKRIBENTER
Karl-Johan Bergström, nationalräkenskaper
Thomas Bjurenvall, nationalräkenskaper
Peter Nilsson, prisstatistik
Christian Schoultz, prisstatistik

GRAFISK FORM
Monica Andersson 08-506 943 62

Förfrågningar kan även göras via e-post: förnamn.efternamn@scb.se.

Sveriges ekonomi – Statistiskt perspektiv
ISSN 1653–3828
URN:NBN:SE:SCB-2015-A28TI1501_pdf (pdf)